А. Гарун.

Жывыя казкі

для дзіцячага тэатру.

Хлопчык у лесе.
Шчасьлівы чырвонец.
Дзіўны лапаць.

Менск.
1920.
Друкарня Інвалідаў.

Прадмова.

„Жывымі“ назваў я казкі, надрукаваныя ў гэтай кніжачцы, дзеля таго, што я ня чуў іх ад каго-небудзь і потым запісаў, але ўласнымі вачыма бачыў і вушамі чуў усё тое, што ў іх дзеецца. Спадзяюся, што мае чытачы гэта й самі ўмеюць: бачыць тое, чаго для іншых саўсім няма.

„Жывымі“ назваў я іх яшчэ і дзеля таго, што хацеў, каб з іх была для маіх чытачоў большая карысьць, чым з тых апісаньняў больш ці меньш цікавых здарэньняў, каторыя звычайна называюцца так сама казкамі і па прачытаньні найчасьцей забываюцца. Я хацеў, каб кожная з маіх казак пасьля яе прачытаньня выклікала ахвоту паказаць прачытанае ў асобах—„згуляць“; адным словам, мае дарагія прыяцелі, да вашых гульняў я хацеў дадаць вам яшчэ тры гульні: у „хлопчыка ў лесе“, у „шчасьлівага чырвонца„ і ў „дзіўны лапаць“.

Пры гэтым я саўсім ня буду пакрыўджаны, калі, гуляючы—паказываючы гэтыя казкі, вы штось у іх зьменіце подлуг свайго упадабаньня, што-ні-што дадасьцё, што-ні-што уйміцё. Наадварот, я буду вельмі рады гэткаму папраўляньню, а калі-б, заахвочаныя сваёй працай над гэтым, выдумалі-б нешта саўсім новае, то я віншаваў-бы сябе з тым, што мае казкі добрыя ўдаліся.

Аўтар.

А. Гарун.

Хлопчык у лесе.

Казка для дзяцей у трох абразох.

АСОБЫ:

Хлопчык.
Яго матка.
Рожа.
Першы Званочак.
Другі Званочак.
Трэці Званочак.
Чацьверты Званочак.
Незапамінайка.
Сяляначка.
Першая папрадуха.
Другая папрадуха.
Трэцяя папрадуха.
Чацьвертая папрадуха.
Ткачыха.
Чараунік.
Некалькі усялякіх лясных кветак.

АБРАЗ ПЕРШЫ.

На сцэне—падножжа лесу: камлі вялікіх дрэвау, высокія кусты, буйная трава, з якой дзе-ня-дзе выглядаюць кветкі-званочкі.

ЗЬЯВА I-я.

Нейкі час ціха. Пасля чуваць зьліжаючыся паволі дзяціны голас: „мама, мама“! На сцэну выходзіць хлопчык гадоу 8—9, адзеты у зрэбніну, паверх якой—латаная сьвітачка. Хлопчык у лапцех, бяз шапкі, Валасы падстрыжаны роунінька і гладка учасаны. Усе на ім беднае, але чыстае.

ХЛОПЧЫК. (*Кліча*). Мама!.. Мама! (*шукае паміж кустоу*) Мама!.. Мама!.. (*падыходзячы на перад сцэны, як-бы сам да сябе*). Дзе-ж мама? Хаджу, хаджу, шукаю і.. нігдзе няма мамы... (*аглядаецца, ня сходзячы з мейсца, кругом; як-бы да публікі*): Мама некуды пайшла...

Сам ня ведаю дзе я...
Страшна ў лесе: скрозь імгла... (*у глыб лесу*):
Мама!.. Мамачка мая! (*зноу абходзячы кусты*).
Мама!.. Мама!.. Мама!.. (*як раней*).
Ну, куды цяпер ісьці?—
Скрозь тут дрэвы, сьлізкі мох...
Ах,—мне сьцежкі не знайсьці
Ў гэтых нетрах, пустырох... (*зноу у глыб лесу*)
Мама!.. Мама!.. (*пауза*) Тут зьвяры...
Могуць ноччу разарваць...
Ой, так рана, без пары,
Не хачу я паміраць. (*У глыб ласу, злажыушы, як для малітвы рукі*): Мама!.. Мама!.. (*Пауза*).
(*Адступаючы у глыб сцэны, з плачам*):
Ой згубіла,
Ой наўмысьля з воч спусьціла,
Каб астаўся ў лесе я.. (*падае у траву закрыушы рукамі твар: з плачам*):
Мама!.. Родная мая!.. (*Пауза. Хлопчык плача, паволі уціхае, нарэшці, відаць, заснуу*).

ЗЬЯВА II-я.

(Хлопчык сьпіць. З-за аднае кветкі-званочка выглядае галоука дзяучынкі з блакітнымі вочкамі, у жоута-чырвонай шапачцы на сьветлых ільняных валасох,—душа кветкі-званочка. За ей такім спосабам паказуецца другая, трэцяя, чацьвертая. З-за аднаго з кустоу выглядае Незапамінайка, у блакітным вяночку і бела-зяленай сукенацчы).

ПЕРШЫ ЗВАНОЧ. (*Аддзяляючыся ад куста, падбягае да хлопчыка, схіляецца над ім і цікава прыглядаецца, дакранаючыся нават да валасоу*).
Хлопчык... Людзкае дзіця...

ДРУГІ ЗВАНОЧ. (*зьяуляецца, як і першы*): Як ён папаў сюды у лес?

ТРЭЦІ ЗВАНОЧ. (*як першыя*): Маленькі яшчэ ён саўсім...

ЧАЦЬВЕРТЫ ЗВ. (*як першыя*): Бедненькі! Дзе яго дом?

НЕЗАПАМІНАЙКА. Моцна змогся ён, сьпіць... (*пауза, у часе якой з лесу зьбіраецца усе болей кветак*).

ПЕРШЫ ЗВАН. Што-ж, сястрычкі, з ім рабіць?

ДРУГІ ЗВАН. Мусіць трэба разбудзіць;
Сьцежку з лесу паказаць...

НЕЗАПАМІН. —Не, ня трэба абуджаць!
Хай пасьпіць ён, адпачне,
Страху збудзецца у сьне...

ТРЭЦІ ЗВАНОЧ. Хай пасьпіць, а тэй парой
Трэба зьбегаць за сястрой
Нашай старшай, хай яна
Ўзбудзіць хлопца ада сна.

АДНА З КВЕТАК. Так найлепей нам зрабіць!

ПЕРШЫ ЗВАН. Хто-ж пакліча з вас сястру?

НЕЗАПАМІН. Дзе яна?

ДРУГІ ЗВАН. А мусіць быць
Ў тым баку, ў старым бару.

КВЕТКІ. (*адна па аднэй*): Пойдзем? Пойдзем!—Пабяжым!

ТРЭЦІ ЗВАН. Я другіх пайду склікаць... (*разьбягаюцца адна па аднэй*).

НЕЗАПАМІН. Я пабуду тут пры ім.

ПЕРШЫ ЗВАН. Я так сама. (*Схіляецца над хлопчыкам*).

ЗЬВЯЯ III-я.

(Некаторыя з кветак разьбягаюцца па лесе, а некаторыя, між імі і Незапанайка, Першы званочак застаюцца пры хлопчыку. Пауза).

ПЕРШЫ ЗВАН. Гэтак спаць.
Моцна можа толькі той,
Хто ад матачкі адбіўся

І сярод травы густой,
Як мурашачка, зблудзіўся. (*гладзіць яго па галаве у часе гэтага іншыя кветкі абступаюць хлопчыка і маўчліва глядзяць на яго.*

НЕЗАПАМІН. Ведаеце, сястрыцы, што я надумала?—
Госьць гэта рэдкі у нашым лесе
Трэба яго і як-сьлед прывітаць:
Трэба казак яму і нашых песьняў
Наказаць, насьпяваць, нашаптаць.
Беднага роду мусіць гэта дзіцятачка,
Вырасьце і ня будзе знаць радасьці,—
Хай-жа яму тыя песьні ўспамінаюцца,
Што пачуе тут, у нашай зарасьлі.

УСЕ КВЕТКІ. (*адна па аднэй*): Праўда! Добра! Пасьпяваем!
Трэба ў кола ўсім пастаць. (*становяцца у кола*)

ПЕРШЫ ЗВАН. Ну, сястрычкі, пачынаем,
Разам, разам запяваць (*Становяцца усе у кола і рытмічнымі рухамі то у адзін, то у другі бок рыхтуюцца да сьпеву*).

УСЕ. (*Сьпяваюць ходзячы карагодам*):

Павольна.

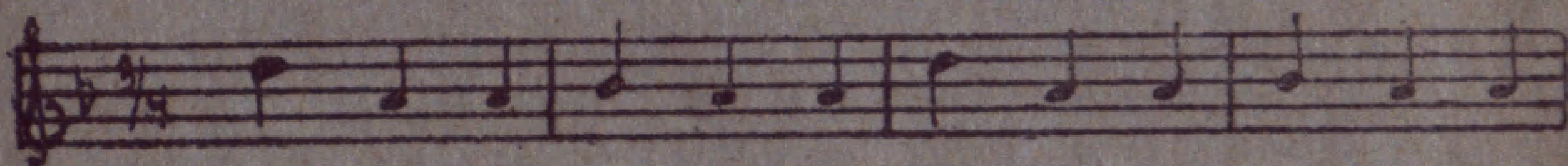

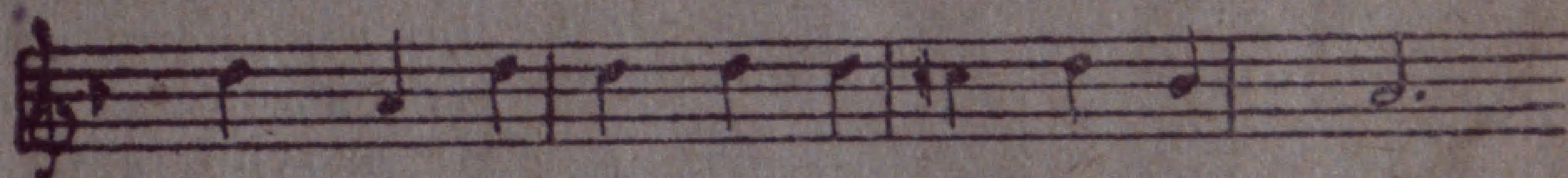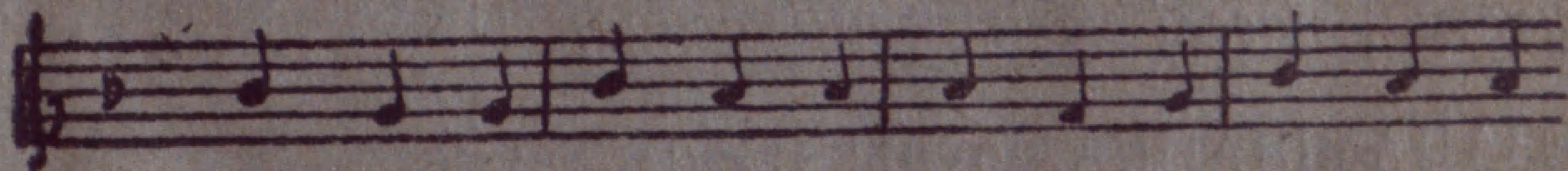

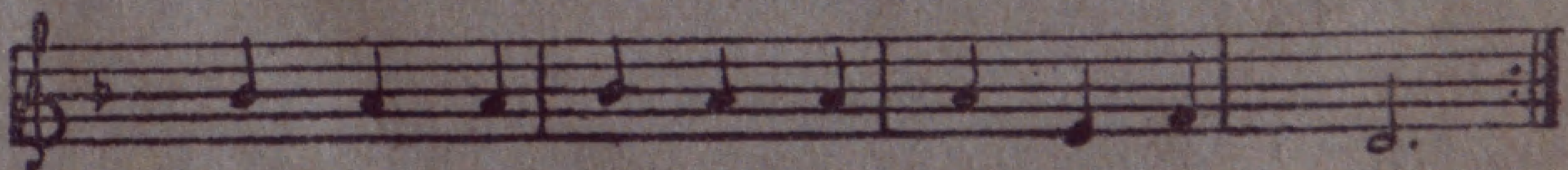

Яснае сонейка, сьветлыя зорачкі,
Цёплыя дожджычкі,—ласкі зямлі,—
Усё для вас лецейкі,—годы дзяціныя,
Толькі-б вы радасьцю яснай цьвілі.
Толькі малое, нявінная, чыстае,
Сьвету прыўкрасай праўдзіва слыве,
Толькі для дзетачак, пекніенькіх кветачак,
Ўсё на зямельцы красуе-жыве.

Жывей.

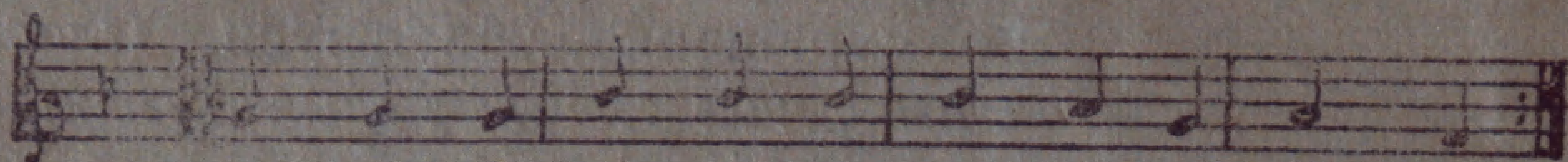

Слон - ца пра-мень-ні з ня-бёс па - сы - ла - е,
З мі - лай усь-меш-кай ма-лых за-баў - ля - е.

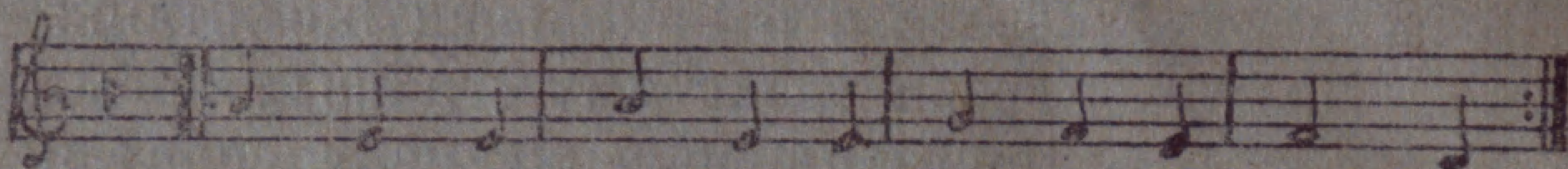

Ра - ніч - кай ці - ха ля вуш-ка ка - зы - ча,—
Бу-дзіць: ўста-вай, і на ву - лачку клі - ча.

Месячык, зоркі—пасьцель пасьцілаюць,
Срэбнай тканінай ад сьцюжы ўтуляюць,
Ветрык цяплюсенькі ціханька дзьмецць;
„Люлі, дзіцятачка, люлі“, пяець.

Жыва.

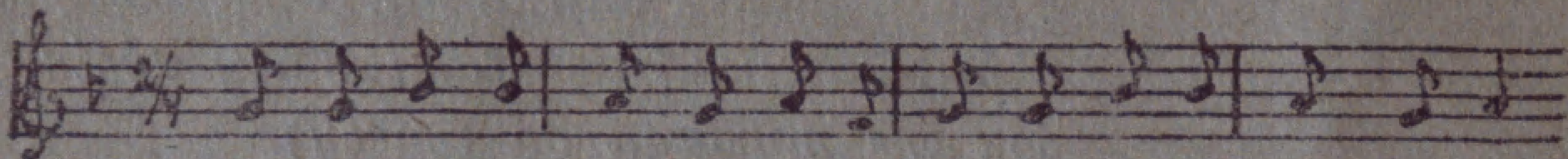

І мы ўлет-ку, квет-кі - дзет-кі, зась-пя-ва-ем, як і ён:

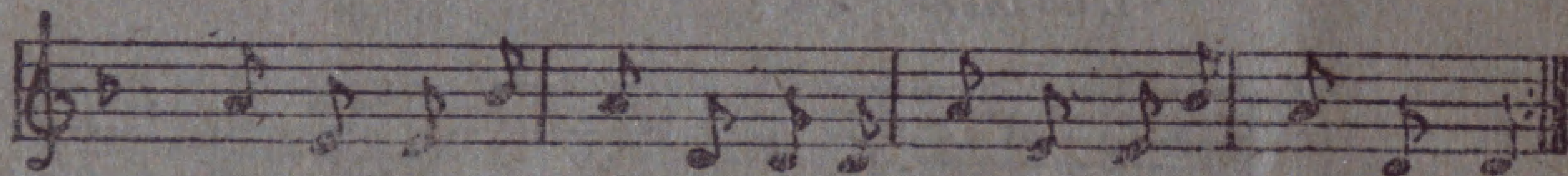

Сьпі наш гось-цік, я-га-мось-цік, сьпі, ла-ві спа-кой-ны сон!

Пройдуць годы—скараходы,
Дні дзяцінства прамінуць
Сьцюжы, бўры і віхуры
Не дадуць тады заснуць.

(З лесу чуюцца вяселыя крыкі, кветкі перастаюць сьпяваць, слухаюць, паволі кола разьнімаецца).

НЕЗАПАМІНАЙКА. Ідуць! Нашы йдуць.
УСЕ. *(адна па аднэй, спатыкаючы):* Ідуць! Нашы! Йдуць!

ЗЬЯВА IV-я.

(З лесу выходзіць Рожа, першая сярод кветак, вясёлая, рухавейшая і крышачку вышэйшая ад усіх).

РОЖА. Кажуць мне, мае сястрыцы,
Бытцам дзіва вы знайшлі.
Малы хлопчык? *(прыглядаецца да хлопчыка)*
А ня самі
Яго ў лес вы завялі?

ПЕРШЫ ЗВАН. Не, сястрыца, ён быў з маткай,
Ды згубіўся неяк, сам;
—Матку ўсё шукаў, бедацтва...
І прыблукаўся аж к нам.

РОЖА. Што-ж вы тут бяз нас рабілі?
Чым прынялі ты гасьця?

НЕЗАПАМІН. Карагод яму вадзілі
І сьпявалі...

РОЖА. А дзіця?

ПЕРШЫ ЗВАН. Спаў, нябога, час увесь.

ДРУГІ ЗВАН. Не хацелі мы будзіць,

НЕЗАПАМІН. Прыкажы ты нам сама. Што з ім бедненькім рабіць.

РОЖА. Што па вашаму?

ПЕРШЫ ЗВАН. Яго абдараваць мымусім шчасьцем.

ДРУГІ ЗВАН. І грошы даць яму, каб знаў
І помніў дзікі лес і кветкі.

НЕЗАПАМІН. І пекны сон, каб ўспамінаў яго
Усё жыцьцё ён—
І, нават, і тады, калі яму
Благія сны пачнуць збывацца
Усё часьцей...

РОЖА. Ну значыць, вы сказалі ўсё,
Што думала і я;
Іначай я сама-бы не зрабіла.
Дык слухайце: вось тут, на гэтым мейсцу,
Дзе мы стаім,
Вялікі скарб закопаны; яго
Дзіцяці аддамо, каб меў з чым жыць.
А каб умеў шчасьлівым быць,
Дык сон яму пакажам, казку.
Няхай усё жыцьцё ён лес прыпамінае
І дзякуе за сон.
Дык зараз... (*глядзіць навакол: кветкі зразумеўшы знак, разыходзяцца у шырокае кола. Рожа нахіляе рукой галінку ад куста і ей дакранаецца да хлопчыка*):
Няхай пачнецца казка!

(Пры апошніх словах ратам яркае сьветла кладзецца шырокім праменем на Рожу і ляжачага хлопчыка. Хлопчык зварухнуўся, падымае галаву і працірае вочы).

Заслона.

АБРАЗ ДРУГІ.

Сцэна—альтана з дрэвау, галіны каторых, пасплятаушыся, твораць як-бы цыркульны строп. Пасярэдзіне—увойсьце, завешанае павучыньнем, на якім—залаты павук. Відаць, што альтана апіраецца на чосаных з жоутага дрэва арках, каторых слупы і цыркулі амаль не саусім хаваюцца у гальлі і лісьцях. Дрэвы—дзіуныя, хваіны і лісьвяныя, але з яскравымі кветкамі. У глыбі альтаны, у левым кутку, на трох прыступачках—як-бы трон, высокі услон. Каля тыльнай і правай сьцен—услоны, каторыя, як і трон,—з нейкага бліскучага крышталю. Наперадзі з правага боку—сера̀браныя кросны з залатою асновай. У адным мейсцу левай сьцяны—заросшы уючыміся рожамі (незвычайна вялікімі) чатырохкутнік,—як-бы запон над нейкімі дзьвярыма. Праз увесь абраз шчабечуць-заліваюцца птушкі.

З Ь Я В А І-я.

(Сялянaчка прылягла на троне. Чатыры папрадухі—-дзьве ля тыльнай і дзьве ля правай сьцен—сядзяць на услонах і прадуць. Ткачыха сядзіць ля красен, аб нечым замысьліушыся).

СЯЛЯНАЧКА. Што вы, дзевухны мае,
Прыуціхлі, прыунылі?
Ні адна ні запяе;—
Хоць-бы гаварылі
Аб чым небудзь... Ўсё маўчаць,
Як ім слоў ня стала.
Ах, каб я магла сьпяваць,—
Я-б вам засьпявала!

АДНА З ПАПРАДУХ. Ой, паненачка, ня грашыце людзям.
Гэта-ж голас маеце чысты, салаўіны,
І, як мы часамі промеж сябе судзім,
Дык сьпяваць вы голасна й хороша павінны.

СЯЛЯНАЧКА. Ах ня тое, ах ня тое!
Хіба-ж можна пець ў няволі,
Калі туга сэрца кроіць?..

ДРУГАЯ ПАПР. Эй, паненка, у гэткай холі
Грэх тужыць, ды сумаваці,
Ды красу сваю губіць...

СЯЛЯНАЧКА. *(горача).* Не хачу я гэтак жыць!
Я расла ў мужыцкай хаце...
Тата... *(плача)* Мілыя браточкі...
Мама-любка... гадавала...

ТКАЧЫХА. *(Падыходзячы пацяшае).* Пашкадуй паненка вочкі...

СЯЛЯНАЧКА. *(З гневам)* Нашто буду шкадавала?
—Каб мне імі здрайцу бачыць,
Што забраў мяне праз сілу?

ТКАЧЫХА. *(Ласкава.).* Дык ня можна-ж гэтак плакаць..,

СЯЛЯНАЧКА. *(Устаючы, да ткачыхі.)* Ах, мне гэты сьвет пастылы!
(Абнімае ткачыху.) Засьпявай ты любанька, засьпявай ты міла
Тую песьню сумную, што я навучыла!
—Можа гора ўкоіцца, пераціхне, згіне.
Ты, як я, няшчасная,—паслужы дзяўчыне.

ТКАЧЫХА. Зараз, зараз, панначка мая ты гаротная,
Абы-б твае думкі мінулі маркотныя.

(Пауза. Ткачыха спявае):

Умеркавана.

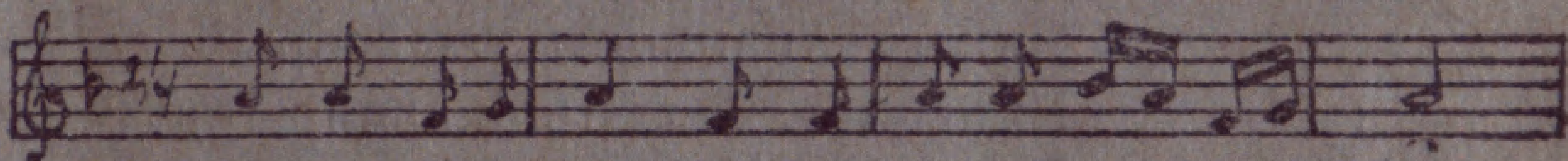

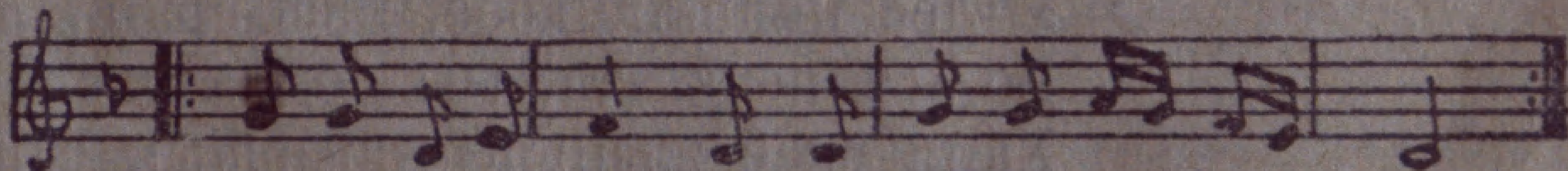

У роднаго татачкі
Ў прывольлі жыла,
У роднай матуленькі
Пястушкай расла.

А браты, саколікі.
Мяне. сьцераглі,
Ласкавы, прыветлівы
Са мною былі.

Надумалась коршуну
Мяне пагубіць,—
Надумаўся горлічку
Ў няволю ўсадзіць...

(Ткачыха сьпявае адразу чатыры радкі, а потым усе паутараюць за ей апошніх два радкі).

ЗЬЯВА II-я.

(Пад канец песьні, каторая наводзіць на дзяучат задуму, у дзьверах зьяуляецца Х л о п ч ы к. *З вялікім зацікауленьнем глядзіць на дзяучат і усе.* С е л я н а ч к а, *убачыушы раптам яго, ад здзіуленьня ня можа нічога выгаварыць, хаця як-бы намыкаецца нешта сказаць. Потым зрываецца з мейсца і радасна перабівае сьпявачак):*

СЯЛЯНАЧКА. Дзяўчаткі! Дзяўчаткі! Госьць!

ПАПРАДУХІ І ТКАЧЫХА. *(Убачыушы Хлопчыка, здзівована, разам):* А-а! Ай! Хлопчык!.. Просты... Хлопчык...

СЕЛЯНАЧКА. *(Падбягае да Хлопчыка і за руку уводзе яго у альтану)* Хадзі, хадзі наш госьцік любы!
Хадзі, ня бойся нас, дзяўчат!

ХЛОПЧЫК. А мама дзе?

ТКАЧЫХА. *(Разам зразумеушы пытаньне.)* Шукае згубу...

СЯЛЯНАЧКА. Чыя? Твая?

ХЛОПЧЫК. Але!..

СЯЛЯНАЧКА. Наўрад
Яна сюды зайсьці-б магла.
Не, не, дзіця, твая матуля
У нас ніколі ня была!
—Але нічога! Лепш скажы нам
Якім здарэньнем ты забрыў
Куды ня ходзіць і зьвярына?

ХЛОПЧЫК. Я-ж хіба вам не гаварыў,
Як мы сягоньня зрана, мамачка і я,
Ў лес пайшлі, абое, назьбіраць лам'я,
Бо мы небагата, мы бедна жывём,
Хаця сваё жыцьце нягоршым завём.
Сушняк зараз мама пачала зьбіраць,
А я схацеў кветак для мамы нарваць.
Рвучы тыя кветкі ад мамы адбіўся,
Хадзіў, хадзіў лесам, пакуль заблудзіўся.

ТКАЧЫХА. Ай, вось няшчасьце!

АДНА З ПАПР. Аяй, аяй, бедны!

ДРУГАЯ ПАПР. Якая-ж то матка, што спусьціла з вока
І дала дзіцяці зайсьці так далёка!

ТРЭЦЯЯ ПАПР. Трэба-ж гэтак: ў лесе дзіцятка пакінуць!
Маглі зьвяры зьесьці і так мог загінуць!

СЯЛАНАЧКА. Ціха, сястрыцы! У добры ён час
Трапіў здарэньнем к нам ў госьці:
Знойдзе дарогу ён, выведзе й нас,
Вызваліць бедных...

(*Здзіулена.*) А вох-ці!

АДНА З ПАПР. Як ён зробіць гэты цуд?
Як-жа станецца яно? (*хлопч. слухае зьдзіві ушыся*).

СЯЛЯНАЧКА. Той, хто нас сюды (*паказуе рукамі навакол*) садзіў,
Мне усё адкрыў даўно... (*да Хлопчыка*)
Слухай хлопча: нас адзін
Чараўнік дзяржыць ў няволі.
Ён заморскай ведзьмы сын,
Злы вядзьмар, і мы ніколі
З-пад яго замкоў ўцячы
Не здалелі-б, каб ня ты.
Але дзержыш ты ключы,
Тый, што любіш так цьвяты (*падводзіць Хлопчыка да ружанай заслоны паказуючы рукой на заслону*):
Бачыш: рожы!—Гэта дзьверы—
Сам вядзьмар іх змайстраваў,
А за гэтымі дзьвярыма
Ён жалейку захаваў.
Як зайграць на тэй жалейцы,—
Уцячэць адсюль вядзьмар
За тры моры-акіяны
І ня стане болей чар.
Але мы зачараваны,
Нам дзьвярэй не адчыніць,
Толькі ты, неспадзяваны,
Можаш гэта учыніць,
І сябе, і нас уволіць...

ХЛОПЧЫК. (*Жвава, з блескам у вачох*) Праўда? Як-жа?

СЯЛЯНАЧКА. Сашчыкні
Адну рожу ты рукой
І убачыш, як заслона
Распадзецца прад табой.

ТКАЧЫХА. (*Сумляваючыся, махае рукой*): Не адна з нас рожы рвала,
Дый нічога ня відаць!

СЯЛЯНАЧКА. Бо пад чары ты папала, (*паказваючы на Хлопчыка*)
А ён здолае іх зьняць!

ХЛОПЧЫК. Я спрабую (*падходзіць да заслоны і мяркуецца сарваць рожу. Папрадухі, Ткачыха і Сяляначка глядзяць на яго з страхам і надзеяй. Хлопчык, адрываючы руку*).

Ой, пячэцца,
Маўляў жыжка-крапіва...

СЯЛЯНАЧКА. Рві, нічога!

ХЛОПЧЫК. Кепска рвецца...

СЯЛЯНАЧКА. Асьмяляйся? Рві... Раз...

ХЛОПЧЫК. Два! (*моцна, адразу тузае адну рожу і зрывае яе. Заслона падае і у глыбі тайніка відаць абітую зяленым сап'янам шкатулу. Хлопчык хапае у рукі шкатулу і выймае з яе просьценкую жалейку. З трыумфам*): Вось яна!

ТКАЧ. І ПАПР. Дудка! Дудка!

СЯЛЯНАЧКА. Я казала! (*Чуецца гук трубы. Усе, апрача Сялянaчкі палохаюцца*).

ПАПР. І ТКАЧ. Ён! Ён! Пакарае ўсіх яшчэ!

СЕЛЯНАЧКА. Не, цяпер нам страху мала,
Сам ад нас ён уцячэ. (*Раптам надумаушыся*).
Трэба ўлаць, як ні бывала
Тут нічога і ня ў чым,
Каб яго душа ня знала,
Што зрабіць мы хочам з ім. (*Да ткачыхі і Папрадухі*):
—Вы на мейсцы сядзьце чынам
І пачніце ўсе сьпяваць. (*да Хлопчыка*)
А ты, хлопча, як я скіну
Рукой,—зараз пачні йграць... (*Усе разыходзяцца і сядаюць, як спачатку. Сялянaчка хавае Хлопчыка за сваім крэслам і сама сядае, як у пачатку сцэны.*

УСЕ. (*сьпяваюць*):

Весяла.

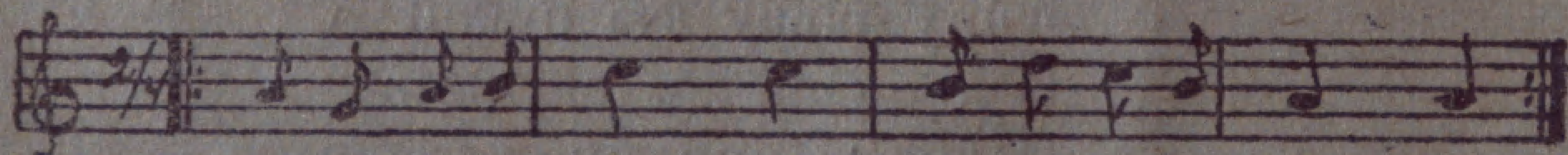

Ой у-жо ня ра - на, а ня від-на па - на,
А ня від-на ймось - ця, за - ба - віў - ся штось - ці.

ЗЬЯВА III-я.

На парозе зьяўляецца гаспадар-чараўнік у высокай футранай шапцы, з доўгай да кален сівой барадой, у чырвоным кантушу і зялёных сап'янавых ботах. На сустрэч яму кідаецца Сялянaчка і за абедзьве рукі вядзе яго на сваё мейсца. Абнімае і цалуе яго, саджае на ўслон, але ўсё робячы так, каб ён ня відзеў зьмены, якая зрабілася з заслонай. Зьнімае з яго шапку, потым угаварые зьняць боты і раптам, адставіўшы іх далей,

засьмяяўшыся, адскакue ў бок і дае рукой знак Хлопчыку. Праз увесь гэты час дзяўчаты пяюць, а як толькі пачынае граць дудачка—сьціхаюць.

Сьпеў:

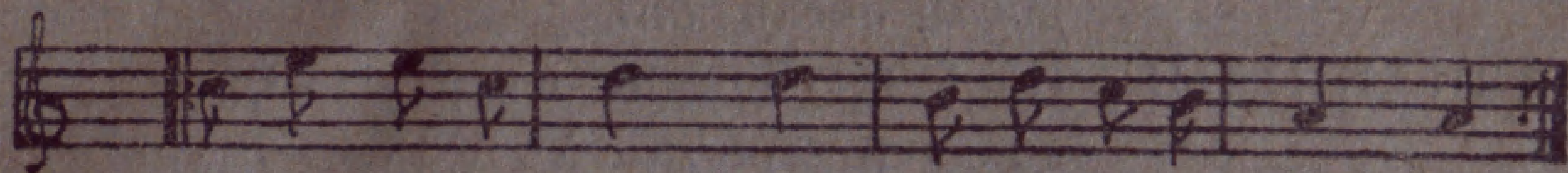

А на - ша - я па - ня хо - ра-ша уб - ра - на,
Ў вок-ны па - зі - ра - е, па - на вы-гля - да - е.

Птаха прыляцела
З мора-акіяна,
Села на варацех:
—Прынімайце пана!

Прыехаў, прыехаў,
Прывёз нам гарэхаў;
Для яснай малжонкі
Прывёз два пярсьцёнкі... (*Пачынае граць дудачка, песьня перарываецца, птушкі перастаюць сьпяваць. Чараўніка як-бы нешта падкідае з мейсца: ён дзіка азіраецца наўкол і, ўбачыўшы тайнік разкрытым, бязсільна падае на мейсца,—ад страху,—але зараз-жа падскакуе зноў і, ня могучы нічога сказаць, ўецца на мейсцы, як ўюн і крывіць усялякія грымасы такім спосабам паволі спускаецца з прыступак на памост, хапаючыея то за бакі, то за галаву, то за грудзі, то за бараду. Хлопчык выходзіць пры гэтым наперад і грае, ідучы за чараўніком, каторы, як пабітая сабака, пасуваецца да дзьвярэй. У вачах Чараўніка—часам страшны, бязсільны гнеў, часам шкода, часамі—страх. Падыйшоўшы да дзьвярэй, ён, як маланка, кідаецца вон. За ім у лесе чуецца трэск ламаючыхся дрэваў, гром, моцны сьвіст).*

ЗЬЯВА IV-я.

(ТЫЯ-Ж, БЕЗ ЧАРАЎНІКА). *У альтане робіцца шмат сьвятлей; відаць, як соўнечныя праменьні, прабіваючыся праз лісьця, граюць сьветлымі плямкамі на сьценах, тварах, падлозе; рожаная заслона сама падымаецца і закрывае тайнік. На тварах усіх, апроч Сяляначкі і Хлопчыка, відаць вялізную радасьць, зьмяшаную з такім-жа здзіўленьнем. Толькі Хлопчык ня страціўся: ён з цікавасьцю разглядае просьценькую жалейку. Сяляначка глядзіць у гару, як-бы дзякуючы некаму. Гэта сцэна, як можна нядоўгая).*

ТКАЧЫХА і ПАПРАДУХІ (*падаючы на калені і, злажыўшы, як-бы молячыся, рукі, у адзін голас*):
Дзякуй табе, долячка, за гэтакі цуд,
Што мы не асталіся, ня згінулі тут...

СЯЛЯНАЧКА. (*з нецярплівасьцю*). Цурныя, вас ня доля збавіла,
А хлопчык гэты. Гэта ён
Не шкадаваў сваіх маленькіх рук,
Для нашага дабра,—дык дзякуйце
Яму.

ТКАЧЫХА і ПАПРАДУХІ *(саскочыўшы з каленяў, з крыкамі: „а гэта праўда! праўда! ён збавіў!“, кідаюцца на свае мейсцы і зараз-жа варочаюцца бягом да Хлопчыка, нясучы у руках падарункі).*

ПЕРШАЯ ПАПР. Вось клубок вазьмі ты ніцей залатых, я іх сама напрала. Ў якія-б нетры ты ня трапіў,—ня бойся з ім. Кінь толькі,—ён пакоціцца і вывядзе дамоў. Яго сама я прала, але ўцякаць баялася, бо чараўнік ўсё роўна-бы дагнаў. (*аддае залаты клубок Хлопчыку*)

ДРУГ ПАПР. А гэта—пасак мой. Надзень яго
І сілы у цябе аддасца у трая. (*аддае пасак*)

ТРЭЦЯЯ ПАПР. А ад мяне кудзельку вазьмі прадзіўную,
З якой яна расьліны—я ня ведаю,
Але, як дзьмухнеш на яе, дык зараз самалёт
Перад табой разсьцелецца, кілім.

ЧАЦЬВЕР. ПАПР. Вязьмі зярняты гэтыя. Пасееш і уродзіцца
З іх залаты табе лянок.

ТКАЧЫХА. А я хачу табе аддзякаваць апраткай гэтаю,—
Зімой у ёй ня холадна, а ў летку не пячэць.

СЯЛЯНАЧКА. А я табе, збавіцель наш, вось што прыгатавала:
Ня мела чым дарыць, дык ад яго забрала.—
Вось гэта боты-скараходы і шапка-цемязень,
Яны хоць для якой прыгоды у жыцьці
Ня шкодзяць. (*падае*) На, надзень.

ХЛОПЧЫК. Не-не, ня буду надзяваць я,—
Бо ў іх ад вас я уцяку...
Але скажэця мне: багацьця
Нашто мне столькі, мужыку?
Што з ім рабіціму?..

СЯЛЯНАЧКА. Для братняй
Яго карысьці ужывай
І, як сягоньня нам, хлапчына,
Ўсім шчыра ў горы памагай. (*Да усіх, весяла*)
Ну, а цяпер ідзём адгэтуль!—
Хай будзе птушкам гэты дом,
Ў якім ня бачылі мы сьвету.
Ідзём!

ХЛОПЧЫК. (*радасна*) Ідзём!

ПАПРАДУХІ. (*так сама*). Ідзём!

ТКАЧЫХА. (*так сама*) Ідзём! (*Усе выруша юць з альтаны*).

З а с л о н а.

Канец другога абраза.

АБРАЗ ТРЭЦІ.

На сцэне ўсё, як у канцы першага абраза. Тыя самыя асобы, ў тых самых пастацях, тыя-ж дрэвы, травы, кветкі,—усё, як у канцы першага абраза.

ЗЬЯВА І-я.

РОЖА. *(Адпушчае галінку, каторая зноу выпрастоуваецца).*
Скончылася казка... Час пачацца жыцьцю!
(пры гэтых словах прамень, асьвятляушы Рожу і Хлопчыка зьнікае, кветкі зьбіраюцца зноу у кола каля іх).
Зараз ён устане і памкне дамоў.
Ды і вы сястрычкі зараз пабяжыце,
Бо і слонца хутка скоціцца далоў.
Ці вы ўсе у зборы?

ПЕРШЫ ЗВАН. Не, аднэй нямаш.
Незапамінайка з вёскі ня прыйшла.

РОЖА. Куды-ж яна зьбегла?

ТРЭЦІ ЗВАНОЧ. А у вёску тую, адкуль хлопчык наш,
Мы яе прасілі, каб матку прывяла.

РОЖА. А?.. Вось гэта добра. Так яно і трэба,
Незапамінайка пэўна справіцца з усім.
Ну, пачырванела на захадзе неба,
Досыць нам тут дляцца. (*Пытаецца у першага, другога, трэцяга і чацьвертага званкоу*):
А вы тут-пры ім?

ЧАЦЬВ. і ІНШ. ЗВ. Мы адгэтуль самі..

РОЖА. Ах, я прызабыла!
Трэба скарб адзначыць, той, што тут ляжыць.
Чым яго адзначыць, каб прыметна была?
А!.. Знайшла, знайшла я!—Грыб тут пасадзіць!
(Перасаджывае з другога мейсца на тое, каля якога сьпіць Хлопчык, вялікі грыб. Да тых, што застаюцца):
А вы засьпявайце яму калысанку,
Хай, пакуль да маткі, саладзей пасьпіць!
Ну, (*да усіх*)—пара, сястрыцы! *(да тых, што астаюцца)*—да другога ранку! (*зьбіраецца йсьці з іншымі кветкамі*).

ЗВАНОЧКІ. (*Каторыя астаюцца*). І табе, красуня, сон вясёлы сьніць! (*Рожа і інш. кветкі адыходзяць. 1, 2, 3 і 4 званочкі станавяцца на свае мейсцы, за кустамі*).

ЗЬЯВА II-я.

Хлопчык сьпіць, як раней. Званочкі толькі адымі галоўкамі выглядаюць з-за кустоў. Ціхі-ціхі пачынаецца сьпеў калысанкі і паволі мацнее, але не да поўнага голасу. Падчас сьпеву змрок гусьцее і пад канец абраз асьвячаецца месяцам.

НЕЗАПАМІНАЙКА. *(Ціханька, на пальчыках, выбягае на сцэну, на хвіліначку схіляецца над Хлопчыкам і так сама бяжыць на свае мейсца. Сьпеў у часе гэтага не перарываецца):*

СЬПЕЎ.

Умеркавана. Спакойна.

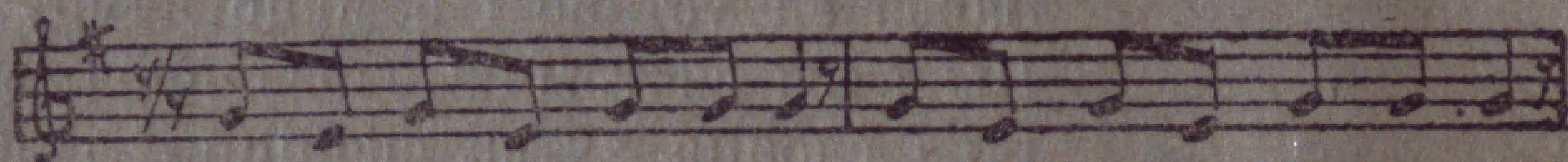

Ве-чар цё-мны на-ста-е, слон-ка ўсёй зям-лі пя-е:
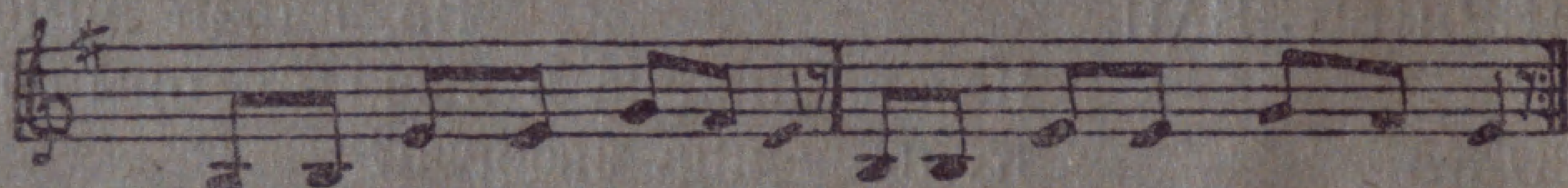
Я і-ду ад-па-чы-ваць, лю-лі, лю-лі, дзет-кі, спаць.

Бор заснуў і ціха сьпіць,
Месяц лісьця серабрыць.
Ветрык-жэўжык шмыгануў,
Роску з лісьцяў страсануў.
Трэба спаці, ветрык-сьвет,
Бор бурчыць яму у сьлед.
Люлі, люлі,—на палёх
Над ракой туман залёг... (*Некалькі разоў у часе песьні ў лесе чуецца далёкі кліч:—* „сынку“, „сынку“! *Перад апошнімі слоўмі песьні ён чуецца саўсім блізка,—туж, у кустох. Кветкі як-бы ўздрогваюць і перарываюць сьпеў. З-за кустоў выходзіць Матка*).

ЗЬЯВА II-я.

МАТКА. (*Шукаючы промеж кустоў, слабым голасам*):
Сынку! Сынку! Сынку! (*Выходзячы наперад*):
Мілае маё, каханае дзіцятка,
Дарагі ты мой званочак залаты,
Заблудзіўся, бедненькі, ў лесе, як ягнятка,
Адгукніся, маё роднае, дзе ты?...
Сыначку! Сыночак! (*Заўважыўшы Хлопчыка*):
А хто-ж гэтта, скорчыўшыся, пад кустамі сьпіць? (*Прыглядаецца, а пасьля, пазнаўшы, кажа*): Сыначку! Дзіцятка! Рыбка мой! Каточак! Сыначку! (*Будзіць. Хлоп-*

чык абуджаецца; соладка пацягуецца пасьля сну і, увідзеўшы матку, успамінае дзе ен і кідаецца ей на шыю).

ХЛОПЧЫК. Мамачка! (*Цалуе матку*).
МАТКА. (*Цалуючы Хлопчыка*) Сыночак! Месячык!
ХЛОПЧЫК. Як мяне знайшла ты?
МАТКА. А ты, як тут спаў?
ХЛОПЧЫК. Ох! Ня мог я сьцежкі адшукаць да хаты,
І ужо ня помню, як сюды папаў. (*Раптам*)
Ах, які я відзеў сон!
Каб ты, мама, знала!
Мне й цяпер здаецца ён...
МАТКА. А я? Як шукала
Цябе, сынку... Каб ты знаў,
Як душа балела...
Страх мяне такі абняў,
Што ледзьве ня млела.
Голас твой ў маіх вушах
Ўсе зьвінеў, як струнка:
Мама, мама, памажы!
Мама! Дай ратунку!
ХЛОПЧЫК. Мамачка бедная! Столькі трывогі
Ты праз дурнога мяне прыняла! (*Пацяшае матку*).
МАТКА. Не, мае дзеткі, ня будзь к сабе строгі;
Я наумысьля цябе завяла
Ў гэтыя нетры...
ХЛОПЧЫК. (*Ня верачы, з абураньнем*). Ня праўда?
МАТКА. (*Прыцягуючы яго да сябе, з плачам*): Ой, каб гэтак!
Каб няпраўдаю было!—
Мяне-б скруха так ня брала,
Так-бы сэрца не пякло!
Але праўда!.. Мусіць знаеш,
Як прыходзіцца нам жыць:
Ані хлеба, ні да хлеба
І німа, дзе зарабіць!.. (*Плача*).
ХЛОПЧЫК. Ня плач, мамачка-галубка,
Праміне усё, як цень.
Голад, холад нас з табою
Не разлучаць ні на дзень.
МАТКА. Веру, веру, маё шчасьце,
Залаценькі хлопчык мой,
Што ні холад, ані голад,

Не разьдзеляць нас з табой!
А цяпер, маё каханьне,
Час ужо ісьці дамоў.
Ото-ж радасьці там будзе,
Што ты вернешся здароў!

ХЛОПЧЫК. Пойдзем, пойдзем! (*Убачыўшы грыб*):
Ай, што гэта?
Грыб вялізны які ўрос!

МАТКА. Грыб? (*Нахіляецца над грыбам*). Мусіць ўсё лета быў тут.
Бачыш, мохам як зарос. (*Да Хлопчыка*).
І які з сябе вялізны!
Рві, дый пойдзем,—пуць ня бліжні,
А нам вёрст са тры адмераць!..

ХЛОПЧЫК. (*Радасна*). Вось і будзе з чым вячэраць! (*Зрывае грыб, за якім паднімаецца дзеран і з-пад яго відаць аббітая срэбнай бляхай шкатула, з медзянымі абручамі. Хлопчык у радасьці цягне матку за руку*).
Мама, мама, падзівіся,
Тут куфэрак нейкі з бляхі,
Рэчы нейкія знайшліся! (*Вынімае шкатулку і паказуе матцы*).

МАТКА. (*Зьдзівована*) Ах!
І напраўду, нехта тут
Нешта нейкае схаваў!
Дай адчынім, ці ня скарб
Пад табою тут ляжаў? (*Абое нахіляюцца і, адчыніўшы шкатулу, выймаюць з яе рэчы*).
(*Выймаючы жалейку*): Жалейка...

ХЛОПЧЫК. (*Хапае, з радасьцю*): Жалейка!—Тая!

МАТКА. (*Выймае*). Боты... (*Ставіць на зямлю*).

ХЛОПЧЫК. (*Паднімае боты і, пазнаўшы, кажа*):-Скараходы!

МАТКА. (*Выймае*). Шапка... (*Кладзе на зямлю*).

ХЛОПЧЫК. (*Паднімае з радасным крыкам*): Цемязень!

МАТКА. (*Выймае*). І вопратка багатая...

ХЛОПЧЫК. (*Ня устрымлюючы радасьці.*) Мама, любка,-гэта-ж сон,
Сон мой дзіўны! Каб ты знала,
Што я тут надойчы сьніў!
Тут навокал ўсё сьпявала,
Чараўнік тут страшны быў...
Яго я прагнау ігрой
Вось на гэтай, во, жалейцы.

МАТКА. (*Спыняючы*): Перад ноччу, хлопчык мой,
Так ня трэба гаварыць.
Яшчэ ў лесе, можа быць,
Праз такія словы зблудзім...

ХЛОПЧЫК. Не, блудзіць ужо ня будзем. (*паказуючы залаты клубок*):
Во ў клубку у гэтым сіла:
Ён дарогу дзе-б ня была
Сам пакажа, толькі кінуць... (*кідае клубок*).

МАТКА. (*Хапаючы яго за руку, каб стрымаць*):
Што ты робіш, ніці згінуць...

ХЛОПЧЫК. (*Паказуючы другой рукой*): А глядзі, глядзі-ж!

МАТКА. (*Зьдзівована*) . . . . . . І праўда!
Клубок коціцца прасьцютка...
Дык ня трацьма-ж ні мінуткі,
Пойдзем зараз!.. (*Зьбірае рэчы, каб ісьці*).

ХЛОПЧЫК. (*Скідае лапці і адзяе боты*): Вось, я толькі скараходы
Замест лапцікаў адзену...

МАТКА. Што ты, дзетачкі, надумаў
Тут у лесе рабіць зьмену?

ХЛОПЧЫК. Я хачу папрабаваць,
Як у іх хадзіці трэба
І як імі кіраваць... (*Устаўшы, да маткі*)
Ну, цяпер ідзем дамоўку!
Куфар мамачка бяры.

МАТКА. (*Хоча адзець яму шапку*). Надзень шапку на галоўку!

ХЛОПЧЫК. (*рукой не дае адзець*): Не, ня трэба без пары!
Пойдзем!... (*Бярэць матку за руку і хоча йсьці разам, але зараз-жа апераджае яе і хаваецца у лесе*).

ЗЬЯВА IV-я.

(*Матка адна*).

МАТКА. (*Крычыць хлопчыку у сьлед*). Сынку!.. Сынку!.. (*ламаючы рукі*):
Божа мой! Ізноў згубіла!.. (*Крычыць у лесе*): Сынку!.. Сынку!.. (*У роспачы ламае пальцы і аглядаецца навакол. Чуецца голас хлопчыка з лесу*):

ХЛОПЧЫК. Я тут, мама! (*І зараз-жа ен выбягае сам вялізнымі крокамі і, стаўшы з імпату, аж сеў у траву*).

ЗЬЯВА V-я.

(*Матка і Хлопчык*).

МАТКА. (*З дакорам да Хлопчыка*): Ці-ж так можна
жартаваці?!
Гэтак матку абіждаці...
Ад каго ты навучыўся?

ХЛОПЧЫК. (*Жыва ускочыушы з травы і лашчучыся да маткі*):
Не, матуля дарагая,
Гэта боты-скараходы
Ў гэтым разе вінаваты:
Як паймчалі, як паймчалі,
Не займчалі чуць да хаты.

МАТКА. Праўду кажаш?

ХЛОПЧЫК. (*Не адказуючы, сядае скідаць боты. Гледзячы на яе у гару*): Я іх скіну,
Панясу ўжо у руках... (*Устаушы, трымае у аднэй руцэ боты, а другой бярэ матку за руку*).
Пойдзем, мама!

МАТКА. Пойдзем, сыну!
Прамінуў ужо мой страх
І трывога больш ня мучыць:
Ўжо мы разам“..

ХЛОПЧЫК. (*Жыва, у вялікай радасьці*). Разам, разам!
І ніхто нас не разлучыць! (*Ідуць дамоу*).

З'ЯВА VI-я.

1, 2, 3 і 4 Званочкі і Незапамінайка паказуюць галоукі з-за кустоу і, гледзячы на пайшоушых Матку і Хлопчыка, ціха шэпчуць: „Пайшлі з лесу, пайшлі з лесу“, *і з гэтым шэптам зноу хаваюцца. Усьлед за гэтым пачынаецца нямы сьпеу калысанкі. У лесе робіцца цямней і цямней. Перад канцом з нямога сьпеву калысанкі крышачку мацней выдзяляюцца словы:*

Ходзіць месяц промеж зор,
Сьпіць, заснуў драмучы бор.
Тучкі мкнуцца у паўсьне,
Часам ветрык шалясьне...

У часе сьпеву паволі апушчаецца заслона.

Канец.

А. Гарун.

Шчасьлівы чырвонец.

Казка ў двох абразкох.

А С О Б Ы:

Жабрачка, старэнькая, нізенькая, гадоў мае—Бог яе ведае колькі.

Рускі.—у брылю, рускай паддзёўцы, ботах бутэлькамі, з скураной каліткаю праз плячо.

Гандлярка ласоткамі.
Гандлярка вопраткамі. } Звычайныя местачковыя мяшчанкі—гандляркі. Разьбітныя, беглавокія,—з такімі-ж каліткамі, як у Рускага.

Сьляпы,—такі, каторага ўсякі бачыў, з лерай і даўгім кіем.

Габрусь,
Гальляш,
Тарэска,
Стэфка,
Ганусьна,
Адна дзяучынка,
Мікалай,
Іванька,
Тодар,
Міхась,
Андрэй,
Пятрук, } усё вясковыя дзеці, шкаляры. Габрусю 12 гадоў, Гальляшу 10, каля 11 гадоў. Рэшта дзяцей ў веку ад 9 да 12 гадоў. Адзеты звычайна, па вясковаму; хто бядней, хто крыху багацей, хаця больш-менш усе роўна.

Павадыр. Гадоў—7-8. З торбачкамі для хлеба.

Вясковыя хлопчыкі і дзяучаткі школьных гадоў.

АБРАЗ ПЕРШЫ.

Дарога за сялом. У далячыні, праміж лугоў, відаць рэчка. За імі няроўны відок. Нявысокія непрарыўныя горы, пакрытыя зарасьнікам, праміж якога там-сям—старэйшыя дрэвы. Справа пад вечар. Каля дарогі валяецца таўстая калода.

ЗЬЯВА І-я.

Жабрачка выходзіць з правага боку, апіраючыся на даўгі кій і йдзе па дарозе. Адзеньне яе зборнае, з усякіх лахманоў. Абвешана торбачкамі і кайстрачкамі.

ЖАБРАЧКА. (*Убачыўшы калоду*): А, адпачыць можна! (*Сядае на калодзе, палажыўшы кіек каля сябе і з верху у ніз гладзіць сабе ногі; прамаўчаўшы*): Ходзіш, ходзіш, цягаешся, валочышся па сьвеце... Апрыкрала! Людзі мяняюцца, а я ўсё адна... Усякому дагадзі, ўсякаму шчасьця дай, а мала-хто падзякуе,—ўсякі на долю наракае.—„Доля такая, доля гэтакая“; а я ўсё адна, ні добрая, ні благая... Ня ўсё-ж роўна людзі, што ў гэтай вёсцы, што ў тэй? Мне ўсё роўна! Я іду, сваё раблю, а назад не аглядаюся. Бывае так, што часамі таго самага чалавека на дарозе спаткаю,—дык што-ж? Мне ўсё роўна: той чалавек, гэты чалавек,—адны людзі!.. Для ўсіх адным шчасьцем сееш, а што яно няроўна абыходзіць, ды я ў гэтым ня вінна... Я сабе іду, сваё раблю, а аглядацца некалі:—людзей шмат, я адна,—ўсім дагадзіць мушу... Вось так, (*выймае з адной кайстры жменю чырвонцаў і кідае яе на дарогу, разсяваючы*), выймеш, пад ногі кінеш, а хто знойдзе, і як спажыве, хто яго ведае:—мне аглядацца няма калі! (*Зноў гладзіць ногі*). Ох ножкі мае... ножачкі, замучыце вы мяне так балючы. (*Нахіляе галаву ніжэй і ніжэй, ціха мурмоча сабе пад нос, задрэмліваючы, і, заснуўшы, зсоўваецца з калоды ня зямлю і кладзецца на бок. Мурмоча, як бы праз сон*): Ды й я вас мучаю... Ножачкі... Людзі... Людзей шмат... Хадзі, хадзі... А я не аглядаюся...

ЗЬЯВА ІІ-я.

Жабрачка і школяры. Школяры выбягаюць гурмам,—відаць, вароцаюцца з школы. Хлапцы, дзяўчаткі,—вясковыя дзеці, па ўсякаму адзеты. На перадзе іх Габрусь. Крычыць, абярнуўшыся да другіх, махаючы кніжкамі:

ГАБРУСЬ. Хлапцы! Дзяучаты! Каму дамоў ня пільна?

У С Е. (*Пытаюцца разам, але кожны пасвойму*). Чаму? Дык што? А што будзе? (*Чуецца некалькі галасоў*): Мне, мне...

ГАБРУСЬ. Бо каму ня пільна, дык маглі-б тутака астацца пагуляць.

НЕКАТОРЫЯ. Можна! Можна!

АДНА ДЗЯУЧЫНКА. А мне трэба йсьці:—мама казала ня бавіцца. (*Ідзець*).

ТОДАР. А мне есьці хочацца:—сьнедаць нічога з сабой не браў. (*Ідзець ён, а за ім і першай дзяучынкай дзеці часткаю расходзяцца. Некаторыя моучкі, некаторыя з слоумі*: „і мне трэба ісьці“, „і я не магу астацца“, „у хаці чакаюць“ *і інш. аддзяляюцца і йдуць. Ім ў сьлед з той часьці, якая застаецца, крычаць*: „Стэфка пачакай! Пойдзем разам, толькі крышку пагуляем“, „Яська, куды ты“? *і г. д. Але да іх адказуюць тыя, каго клічуць*, „Не пайду“, „Мама казала“ *і г. д.*).

ЗЬЯВА III-я.

Некаторыя астаюцца, усяго душ 10, з іх 3 дзяучынкі...

СТЭФКА. (*Да Габруся*). А ў што гуляць будзем?

ГАБРУСЬ. Ды ў што хочаце. Ну, у гарэлыша давайце!

ТАРЭСКА. Не, не, лепі ў звон.

МІКАЛАЙ. У жмуркі! У ката!..

ГАНУСЬКА. У сяло!

ІВАНЬКА і ІНШ. (*На перабой*). У краскі! У Маскву! У караля! (*Потым крычаць*:) У соль! У соль, будзем у соль гуляць! У соль! У соль!

ГАБРУСЬ. Ну, хто сядзе са мной? (*Сядае на зямлю*).

МІКАЛАЙ. Я! (*Падбягая і сядае, рэшта становіцца у кучы і потым, расцягнуушыся у адзін рад, пераходзяць праз ногі сядзячым на зямлі, сьпяваючы хорам*: „ідзець байдак бяз солі, бяз солі! Ідзець байдак бяз солі, бяз солі“. *Перайшоушы так, паварачуюцца назад і адзін па адным пераскакуюць праз ногі тых, што сядзяць, з крыкам*: „ідзець байдак з сольлю!“ *Чацьвертага з чаргі, Іваньку, Габрусь ловіць?*).

У С Е. Ай-яй, Іванька папаўся, ні перайшоў з сольлю!

ГАБРУСЬ. (*Устаушы, да Іванькі*): Ну цяпер ты сядай, а я соль пацягну. (*Усе пачынаюць гульню зноу. Мікалай злавіу Стэфку, каторая, як толькі Мікалай устау, кажа*):

СТЭФКА. Ай, я ня хочу сядзець! Што гэта за гульня, каб сядзець? Лепі ў што-небудзь другое будзем гуляць.

ГАБРУСЬ. А ў што другое?

ГАНУСЬКА. У перасечкі, ў перасечкі!

ІНШЫЯ. (*Падтрымваюць*). У перасечкі, ў перасечкі!

ГАБРУСЬ. А хто першы пачне гарэць? Хочаце, я буду?
НЕКАЛЬКІ ГАЛ. Не-не, чатавацца, каму першаму!
ГАБРУСЬ. Ну добра, будзем чатавацца. Станоўцеся роўна.

(*Усе становяцца каля яго паўколам, а ён пачынае лічыць на-поў сьпяваючы*):

1.

Саломінка, яромінка
Прэла, гарэла,
На мора ляцела.
Выйдзі вон, Радзівон!

2.

Цок—цылірок.
Пана Фіда футарок
Прэў, гарэў, пастарэў!
Апанас, выйдзь ад нас!

Калі скончылася чатаваньне, Мікалай, катораму прыпала гарэць, кажа: „Ну, станоўцеся, будзем гуляць“. *Усе становяцца за яго плячыма пара за парай, а Тарэска ня мае сабе пары.*

ТАРЭСКА. А ў мяне пары няма.
МІКАЛАЙ. Дык пастой так, пакуль мы ня скончым.
ТАРЭСКА. Ай, я ня хочу, я бардзей да хаты пайду!
НЕКАТОРЫЯ. (*Абярнуўшыся*). Чакай, Тарэска! Мы толькі раз абяжым без цябе, а потым усе будзем гуляць.
ТАРЭСКА. (*Стаўшы з боку, нараўліва*): Ай! Я ня хочу.
ГАБРУСЬ. Ай, слухайце, вунь Тарэсцы і пара йдзе!
У С Е. (*глядзяць на дарогу, адкуль прыйшлі; адзываюцца галасы*): Гальляш! Гальляш!
МІКАЛАЙ. Хадзі хутчэй, Гальляш, станавіся ў пару!

ЗЬЯВА IV-я.

Тыя-ж і Гальляш, хлопчык гадоў 9—10, з кніжкамі, адзеты ня горш за іншых шкаляроў.

ГАЛЬЛЯШ. (*Усім, каторыя яго абступаюць, некаторыя нават ухапіўшы за рукавы*): Куды вы мяне клічаце?
ГАБРУСЬ. У перасечкі гуляць з намі.
ГАЛЬЛЯШ. Ой не, я і бяз гульні дамоў забавіўся! Будзе мама сварыцца, што спазьніўся. Яшчэ трэба па каня ў лог ісьці.
МІКАЛАЙ. Пасьпееш! Разам пойдзем у лог. А дзе-ж ты быў?
ГАЛЬЛЯШ. У вучыцелькі. Дровы ёй заставаўся пілаваць.
СТЭФКА. Якія дровы?
ГАЛЬЛЯШ. Ды вучыцельчыны-ж!
ГАБРУСЬ. А хіба наша настаўніца сама свае дровы рэжа?
ГАЛЬЛЯШ. Як-жа сама? Бачыш-жа, я памагаць аставаўся.

ГАБРУСЬ. Ну, то ты, ведама, любіш падлаешцца...

ГАЛЬЛЯШ. Чаму так,—люблю?

ГАБРУСЬ. А што-ж, астаецца памагаць вучыцельцы, маўляў-бы яна і наняць каго не магла?

ГАЛЬЛЯШ. А каго-ж янаноймя? Ды і грошай у яе нямашака. Гэта-ж яе мама хворая, дык усё сваё жалаваньне аддае на яе лякобу. Чаму-ж не памагчы? І што тут кепскага?

ТАРЭСКА. Праўда, праўда! (*Да першага хлапца*): Ты ня добры, Габрусь, не шкадуеш нікога.

ГАБРУСЬ. Эт, усіх шкадаваць... Давайце лепі гуляць. (*Да Гальляша*). Ты ў нас гульню толькі перарваў!

ГАЛЬЛЯШ. Вы самі мяне, ня ведаю чаго, клікалі?

МІКАЛАЙ. Гуляць, гуляць! Нашай Тарэсцы пара няма у перацінкі стаць.

ГАЛЬЛЯШ. Не, я не магу, трэба йсьці...

МІКАЛАЙ. Астанься, астанься! Толькі адзін раз згуляеш, ды ўсе пойдзем разам.

У С Е. (*Просяць*). Астанься! Астанься!

ГАЛЬЛЯШ. Ну, добра, добра, абы-б хутчанька, не забавіцца.

МІКАЛАЙ. (*Хлопнуўшы Гальляша па плячу і, падскочыўшы ад радасьці*). Гэтак лепі адразу казаў-бы! (*Да усіх*). Ну, ў пары, ў пары! (*Становіцца сам, а за яго плячыма становяцца іншыя, кажа:* „гару“! *і аглядаецца назад*).

У С Е. (*Крычаць*). Не, не, цур, цур! Не глядзі назад! Не глядзі назад! Глядзі роўна!

МІКАЛАЙ. (*Затыкаючы вушы*) Ой, не верашчыце-ж так! Буду роўна... Ну, гару!

У С Е. (*Хорам*). Гары, гары яс-на, кабы не пагас-ла. Пых! (*Пасьля* „пых“ *апошняя пара, абягаючы усіх, а так сама і Мікалая, стараецца злучыцца на перадзе).*

(Перасечнік-Мікалай ловіць аднаго з пары з крыкам: „ага, братка, спаймаў! Ну цяпер ты сячы!“ *і, узяўшыся за рукі з другім з тэй пары, становіцца наперадзе усіх. Новы Перасечнік, так, як і Мікалай, становіцца да усіх плячмі і крычыць,* „гару“! *Тады усе, як перад тым сьпяваюць зноу* „гары ясна“... *і пасьля* „пых“ *—апошняя пара так сама абягае з двух бакоу гуляючых, каб злучыцца, што ей і удаецца. Яна становіцца у першы рад. Той самы перасечнік, стаўшы наперадзе, крычыць зноу* „гару“ *і гульня ідзець і далей, аж да таго часу, пакуль абягаць усіх ня прыходзіцца тэй пары, у якой стаяў Габрусь. Уцякаючы у бок ад Перасечніка, ен раптам становіцца і, жвава нахіліўшыся, падпімае нешта. Перасечнік яго ловіць у гэты час.)*

ПЕРАСЕЧНІК. Ага!
ГАБРУСЬ. Цур, цур, я ня буду!
ПЕРАСЕЧНІК. Чаму?.. Пакажы, што ты падняў!
У С Е. (*Кідаюць рады і падбягаюць да іх*). Што? Што?
ГАБРУСЬ. Што! (*паказуе усім*)—Вось што! Чырвонца знайшоў!
У С Е. (*Зьдзівована*). Ай-яй! Чырвонец!.. Чырвонец...
СТЭФКА. Трэба пашукаць, ці няма тут яшчэ чырвонцаў! (*Кідаецца шукаць, а за ей усе. Чуюцца галасы:* „Не, няма, нехта адзін толькі, мусіць, згубіў“. „Не, тут знойдзем яшчэ аднаго“).
ГАЛЬЛЯШ. (*Раптам ускаквае з зямлі і, высака падняушы у руцэ чырвонец*): Ага, вось ён.! І я знайшоў чырвонца. Залаты, залаты! (*Пакручавае чырвонец у пальцах на усе бакі*).
У С Е. (*Абступаючы яго*). Аяй, і ён знайшоў! І ён знайшоў!
ГАБРУСЬ. (*Працягуючы руку да Гальляша*): Дай!..
ГАЛЬЛЯШ. (*Кладзе яму на далонь чырвонец*). На...
ГАБРУСЬ. (*Бордзенька хаваючы абодва чырвонцы у кішаню*). Дзякуй! Ха-ха-ха!..
ГАЛЬЛЯШ. Як-„дзякуй“? За што ты дзякуеш?!
ГАБРУСЬ. Ды за таго-ж чырвонца, каторы ты мне падараваў?
ГАЛЬЛЯШ. Я табе не дараваў чырвонца, я толькі даў табе паглядзець на яго.
ГАБРУСЬ. Я-ж у цябе не прасіў паглядзець. Я папрасіў „дай“, а ты сказаў „на“ і аддаў мне чырвонца; тагды я табе за яго падзякаваў...
ГАЛЬЛЯШ. Але я хацеў сказаць: „на, паглядзі“, а ты мяне перабіў..
ГАБРУСЬ. Ну, я гэтага ня чуў. Ты сказаў мне—„на“, я табе —„дзякуй“, і на гэтым квіта. (*Частка дзяцей сьмяецца*).
ГАЛЬЛЯШ. (*З плачам у голасе*). На што ты мяне ашукаў? Я табе не аддаваў саўсім, а ты...
ГАБРУСЬ. Гэта ты мяне ашукаць хочаш: сам аддаў напярад, а цяпер зноў даходзіш. Ідзі на гэта такога дурня, як сам, пашукай... Хай табе вучыцелька дасьць чырвонца за тое, што ты ёй дровы пілавадь астаешся. (*Частка дзяцей сьмяецца, другая трымаецца няпэуна*).
ГАЛЬЛЯШ. Аддай!..
ГАБРУСЬ. Ого! Наша каза за сьлезы ўзялася: бэ-э... (*да усіх*). Ідзем, я вас цукеркамі пачастую. Хіба дурнявых сьлёз ня бачылі, ідзем! (*Усе адварачуюцца за ім і йдуць па дарозе у веску. Габрусь яшчэ раз абарачуецца і дражніць Гальляша*): бэ-э.... бара-ан..

ГАЛЬЛЯШ. Абакула! Ашуканец!
ГАБРУСЬ. (*Выбягаючы*). А, дык ты яшчэ і лаяцца!? Дык вось-жа табе! (*Б'е Гальляша пад ножку, аж той падае, і уцякае, а за ім усе дзеці, каторыя яшчэ заставаліся*).

ЗЬЯВА V-я.

Гальляш і Жабрачка.

ГАЛЬЛЯШ. (*Паднімаючыся з зямлі, з горкім плачам*): Адабраў... Чырвонец адабраў, ды пабіў яшчэ... Ашуканец.. (*плача, выціраючы рукавом сьлёзы*).
ЖАБРАЧКА. (*прачнуўшыся, паднімае галаву*). Ох! (*глядзіць на Гальляша*). Хто гэта плача тут? (*Паднімаецца, бярэ ў рукі кій і, папраўляючы катомкі*): Нейкае хлапчанё... Падыйсьці запытацца?.. (*Па старэчаму падыходзіць ззаду да Гальляша і кладзе яму сваю руку на плячо*). Аб чым засмуціўся, дзіцятка, чаго плачаш? (*Гальляш аглядаецца на яе як бы з страхам, яна гладзіць яго па шапцы рукой*). Ня бойся, ня бойся мяне, дзіцятка, скажы, чым цябе пакрыўдзілі?
ГАЛЬЛЯШ. (*праз плач, пакрыўджаным голасам*) Мы гэтта гулялі...
ЖАБРАЧКА. (*Ківаючы галавой*). Гулялі, гулялі... Што-ж бы яшчэ рабілі, каб ня гулялі!..
ГАЛЬЛЯШ. А ён знайшоў чырвонец...
ЖАБРАЧКА. Хто-ж ён, дзетачкі?
ГАЛЯЛЯШ. Габрусь...
ЖАБРАЧКА. А-а.. Бач, Габрусь знайшоў чырвонец; а... далей што?...
ГАЛЬЛЯШ. А потым я знайшоў чырвонец...
ЖАБРАЧКА. (*Як-бы зьдзіўляваўшыся*). І ты знайшоў чырвонец?.. Дзе-ж твой чырвонец?
ГАЛЬЛЯШ. Дык ён у мяне адабраў яго...
ЖАБРАЧКА. Хто?..
ГАЛЬЛЯШ. Габрусь.. Ён кажа: „дай“. Я думаў, што ён хоча паглядзець толькі, дык кажу: „на“, а ён узяў, палажыў у кішаню і гаворыць „дзякуй“! (*усхліпае*).
ЖАБРАЧКА. Яй, які нягодны! І не аддаў?
ГАЛЬЛЯШ. Не... А потым узяў мяне і штурхануў на зямлю...
ЖАБРАЧКА. Ах, нягодны які!—Яшчэ пабіў. Вось круцель!.. Ну, нічога, дзеткі, ты ня плач. Усёроўна яму тыя чырвонцы не паслужаць. Круцялём, кажуць, сьвет пройдзеш, а назад ня вернешся. Ня плач, дзеткі, што-ж зрабіць. Забраў, дык забраў, няхай гэта яго шчасьце будзе. А я табе (*выймаючы з кайстры чырвонец і кладучы яго ў руку Гальляшу*): а я табе другі чырвонец дам, вось маеш! Гэты можа

шчасьлівейшы будзе... (*Гаворыць з затаённай думкай*). Ніхто яго ад цябе не забярэ... не адбярэ... (*Гладзіць Гальляша па галаве, зьняўшы з яе шапку*).

ГАЛЬЛЯШ. (*Ловячы яе рукі, каб пацалаваць, жыва*). Дзякуй, дзякуй, бабулячка!

ЖАБРАЧКА. (*Не даючы рукі*): Ня трэба, дзеткі, мяне ў руку цалаваць, хоць я й старая. Дай, лепі я цябе ў твае гэтыя бедныя вочкі, што плакалі, пацалую. (*Адхіляе яго галаву і цалуе яго у вочы*). Ну, а цяпер ідзі дамоў, там на цябе, пэўне, чакаюць. Але толькі нікому, пакуль што, аб сваім чырвонцы не кажы. Рана людзі даведаюцца—пашкодзіць можа. А ў нядзелю, як будзе фэст, дык ты раней за другіх пастарайся на торг трапіць і там на ўсё, што ні ўпадабаецца, сьмела падыходзь і пытай цану—усё за свайго чырвонца купіш. (*Так гаворучы падводзіць хлопчыка аж на край дарогі у веску і, запыніўшыся сама, яго леганька падштурхуе рукою*). Ну ідзі, мае дзеткі! Там цябе ў хаце чакаюць...

ГАЛЬЛЯШ. (*З-за дрэваў ужо*). Дзякуй бабулечка!.. Дзякуй!

ЖАБРАЧКА. Няма за што, дзеткі, няма за што!..

ЗЬЯВА VI-я.

Жабрачка адна.

(*Па старэччаму*). Ой трэба йсьці.. Трэба сабе йсьці... Што там шчасьце?.. Адзін даў, другі ўзяў... Ой, ногі мае, ножачкі! Калі вы хварэць перастанеце?.. Ой, ой!.. (*Так паволі вохкаючы йдзе сабе далей па дарозе у бок ад вескі*).

Заслона.

АБРАЗ ДРУГІ.

Адзін з куткоў рынку. У глыбі сцэны, каля паркану, стаяць тры паходныя крамкі на ручных каламашках. У першай, з правага боку,—пернікі, цукеркі, ласоткі... У другой—абразкі, малюнкі, ўстужкі, каралі, цацкі, у трэцяй хусткі, суконкі, боты—усялякія адзежы. За парканам—вуліца, абсаджаная дрэвамі, край нечыяй сялібы, поле: хаваецца ў лесе далёкая крывая дарога.

ЗЬЯВА І-я.

Гандлярка ласоткамі, Рускі, Гандлярка адзежай.

РУСКІ. (*Тупае каля сваёй крамкі, разьвешваючы тавар; да Гандляркі ласоткамі*): Што-й матушка, престол-то ў вас вялік?

ГАНДЛЯРКА ЛАСОТКАМІ. Яшчэ які вялікі, чалавеча. Народу таго, звычайна, як мурашак, бывае,—толькі спраўляйся...

РУСКІ. Ішь ты! А чаво-ж ня відаць—народу-то?

ГАНДЛ. ЛАС. Як ня відаць, а што гэнам робіцца, паглядзі? *(Паказуе ў правы бок).* Толькі яшчэ рана крыху; гэта-толькі тыя, што здалёк на наш фэст прыяжджаюць.

РУСКІ. Вона!

НАНДЛ. ЛАС. Але. Ты, мусіць, першы раз тут купцуеш, што ня ведаеш?

РУСКІ. Впервой.

ГАНДЛ. ЛАС. Відаць,—бо пытаешся. Тутака ў нас на ўсё свой парадак. Бачыш *(паказуе рукой)* вунь, аж там, за царквой,—там усё толькі коньмі гандлююць,—бо ў гэты дзень у нас конскі кірмаш; той канец конскім дзеля таго завецца. Бліжэй ля царквы—там дзядоў, як мурашак, зьбіраецца,—гэты канец—дзядоўскім завецца. А гэтта, дзе мы стаімо, і бліжэй сюды да нас, тут, бачыш, усё моладзь, ды бабы, ды дзеці таўкуцца, дык наш канец называецца дзяцінцам...

РУСКІ. Э в а!

ГАНДЛ. ЛАС. Але, дзяцінцам! *(Як раней, усе прыбіраюць тавары на сваіх латакох. Кароткая паўза).*

ЗЬЯВА 2-я.

Тыя-ж і Жабрачка. Ідзець вохкае, кіхкае. Першай на яе зьвяртае увагу гандлярка ласоткамі і, кінуўшы прыбірацца, глядзіць на яе з зьдзіўленьнем. Жабрачка паволі ступае-сунецца.

ГАНДЛЯРКА ЛАСОТКАМІ. Куды йдзіцё, бабуля? Мусіць ня туды трапілі, у нас жабракі ўсе тамака *(паказвае рукой)* у старэцкім канцу.

ЖАБРАЧКА. Га? Кх-х-х-х... Што? ў старэцкім канцу, кажаш, маладзіца?

ГАНДЛ. ЛАС. Ну але!

ЖАБРАЧКА. Але паехаў на вале, кажуць, такам праўду араць... Хэ-хэ-кх-кх. Ой, старасьць, дачушка!

РУСКІ. Ішь ты, бабушка! Старая, старая,—а відаць, бывалая... Как урезала-то!

ЖАБРАЧКА. Як старая, то й бывалая—ведама. Мусіць нікому з вас, як мне, не давялося столькі бываць на сьвеце ўсюды.

РУСКІ. Ой-лі? І в Ярусаліме пабывала?

ЖАБРАЧКА. І ў Ярусаліме... Усюдых мяне было досыць... і з мяне досыць...

РУСКІ. Ішь ты!

ЖАБРАЧКА. А ў вас гэта што сягоньня за збор народу,— фэст, ці кірмаш?

ГАНДЛ. ЛАС. І фэст, і кірмаш на коні, бабка. А жабракі ў нас вунь там каля касьцёла сядзяць. Пайшлі-б і вы туды, ўсе-ж бы нешта сягоньня мелі.

ЖАБРАЧКА. Не, маладзіца, дзякуй, я не жабрую. Часамі бывае папрашу хлеба кавалачак, а так у мяне дзяк-кх-х-х, (*кашляе*), у мяне і сваё ёсьць. Нашто людзям у вочы лезьці?..

ГАНДЛ. ЛАС. Ну, як хочаш сама. Я так сабе раю.

ЖАБРАЧКА. А, ведама, так сабе, ведама. Якое убраньне, так таму і прыйманьне, а які пачот, такая й падзяка... А ў вас гандаль, ці што?

ГАНДЛ. ЛАС. (*грубавата*). Няўжож ня бачыш;—гандлюем!

ЖАБРАЧКА. А-а, ну я крыху недабачу. Купец з мяне кепскі, мусіць ня куплю нічога. Во хіба сама што прадаць спрабую...

РУСКІ і ГАНДЛ. ЛАС. (*У адзін голас*). Ты?!..

ЖАБРАЧКА. Ох, напужалі! Чаго вы гэтак зьдзівіліся? І я тавар сякі такі маю...

РУСКІ. Што за тавар?

ГАНДЛ. ЛАС. Які тавар, бабулька? (*Гандлярка вопраткамі адыходзіцца ад свайго латака і цікава прыслухоўваецца і прыглядаецца*).

ЖАБРАЧКА. Як на каго, як для каго!.. Усяго патрошку... Вось тут здаецца яшчэ нікім не занята, я тут і прыспасоблюся... (*Ідзе на левы бок, крыху наперад і, скінуўшы з плячэй торбы, ставіць іх на зямлю. Потым выймае з аднае торбы пасьцілку і, паслаўшы яе на зямлі, раскладае па ёй, выймаючы з торбы, усялякае рухмоцьце: пучкі засушаных кветак, шчарбатыя нейкія міску і кубак, маленькую барылачку ад гарэлкі, старую шапку—мяргелку, й скрыпачку з аднэй толькі рымкай і як-бы абгрызаным смыком і г. д. Выймаючы, старая прыгаварвае—мурмоча:* „Тавар... У мяне ўсякага краму досыць, хай толькі бяруць, каму што трэба! Будзе з чаго і паесьці і папіці і людзей сьмяшыці“. *Пакуль яна ўсё гэта робіць усе прыглядаюцца на яе тавар; гандляркі ўсьміхаюцца жаласьліва, а Рускі падступіўшы ўсіх бліжэй глядзіць-глядзіць, нарэшце кажа, пакашліваючы:* „Тоже сказала,--тавар“! *У часе гэтай сцэны чуецца гоман народу на рынку, а каля слоу рускага гоман чуецца бліжэй. З яго выдзяляюцца галасы, сьмяшкі, крыкі. Гандлярка вопраткамі, падняўшы вочы ў той бок, адкуль ідзець гул*):

ГАНДЛ. ВОПРАТК. Ай, вох-ці мне, любенькія, ідуць ужо, ідуць!

ГАНДЛ. ЛАСОТК. Але, а мы тут саўсім аб торгу забыліся. (*становіцца прытка за свой латак*).

РУССКІ. І пра!.. (*так сама йдзе да свайго латака і нешта яшчэ папраўляе*).

ҐАНДЛЯР. ЛАСОТ. (*Запрашаючы на сьпеў*).

Пернічкі-цукерачкі,
Прысмачнікі-ласотачкі!
Ня мінайце, цётачкі!
Пернічкі, цукерачкі,
Смачныя, салодкія!

ЗЬЯВА III-я.

На вуліцу адразу гурмамі выходзіць некалькі па сьвяточнаму прыбраных дзяцей; з сьмехам, з крыкам разьбягаюцца яны купкамі каля крам, прыглядаюцца; некаторыя дзе-што купляюць. Першым чынам торг пачауся у гандляркі ласоткамі. Яе пытаюць: „колькі каштуе", „па чым", „па скольки", *яна завіхаючыся адказуе* „па грошыку", „на капейку дзьве", „шастак", *і, бяручы грошы, аддае то аднаму, то другому тавар. Некаторыя, купіўшы ў яе, ідуць далей пад Рускага, дзівяцца на абразкі, потым пераходзяць далей. Некалькі прайшло і міма жабрачкі, жартам пытаецца:* „па чым", *а пачуўшы ад яе атказ, кажуць* „Ого, шмат хочаш, бабулька"!

РУСКІ. (*У часе гэтага сьпявае*):

Шпількі, да іголачкі,
Сергі, да прыколачкі,
Лентачкі, калечкі...
Бусы, да каралікі,—
Чыстыя хрусталікі,
Кніжачкі, картіначкі,—
Падхадзі, дзявчіначкі.

ҐАНДЛЯРКА ВОПРАТКАМІ. (*Абрывіста*): Боцікі... Шапачкі... Сьвітачкі... Хустачкі... Пекныя... Боцікі... (*З гурту выдзяляюцца Стэфка і Гануська, выходзяць наперад, як бы для перагавораў*).

СТЭФКА. Гануська, як ты скажаш, купіць мне гэтыя каралікі (*паказуе на кораб рускага*), ці ня купіць?

ГАНУСЬКА. А чаму-ж не калі грошы маеш,—купі. Я-б сабе дык купіла-б.

СТЭФКА. Калі-ж ён дарага хоча.

ГАНУСЬКА. Ну дык ня купляй, калі дарага.

СТЭФЦЯ. Не-не, я куплю сабе, куплю! Хадзем! (*Бярэ за рукаў Гануську скаранька йдзе да латака. Ад латака з вопраткай адыходзіць Іванька, а з ім Міхась і Андрэй.*

ІВАНЬКА. (*Трымае ў руках боты*).

МІХАСЬ. Але-ж файныя ты боцікі узяў!

ІВАНЬКА. (*Радасна, аж падняўшы боты прад вочы*). Але!

АНДРЭЙ. Толькі-што ты не памераў, можа яшчэ і не па тваёй назе?..

ІВАНЬКА. Чаму не па маёй?—А во-ж я іх адзену (*сядае і накладае на босую нагу адзін бот*).

АНДРЭЙ. Палез?!

ІВАНЬКА. Ого! Яшчэ як... Зараз і другі надзену! *(Адзяе другі бот і, ускочыушы на ногі)*; Ну? Дзівіцеся! *(Хлопае па халяве)*.

МІХАСЬ. І нідзе ня цісонуць?

ІВАНЬКА. Нідзесенькі! Быц' на маю нагу й шыты. Ну, як, добра? *(Да жабрачкі, жартам)*: Добра бабулька мне боты, пасуюць?

ЖАБРАЧКА. Але, пасуюць... Усё тое добра, што пасуе, і ўсё пасуе што добра! Можа яшчэ і ў мяне купіш?

ІВАНЬКА. Не, грошы ня маю. Татка мне колькі даў, то я ўсе на гэтыя боты выдаў.

ЖАБРАЧКА. Шкода, шкода, усё ў мяне на аднаго купца болей было-б! Насі здароў, дзеткі, насі здароў...

ІВАНЬКА. Дзякуй, бабулька! *(Да хлапцоу)*: Ну, пойдзем; яшчэ ў мяне дзесятка засталася, купім цукеркаў,—я вас пачастую. *(Зварачуюцца да латака з ласоткамі.)*.

ЗЬЯВА IV-я.

Выходзіць на вуліцу сьляпец з лераю. Хлопчык падводзіць яго пад бярозу з правага боку і саджае на зямлю. Сьляпец скідае шапку, кладзе леру на калені і, рымнуўшы пару разоў на пробу, пачынае граць, потым сьпявае:

СЬЛЯПЕЦ:

Павольна.

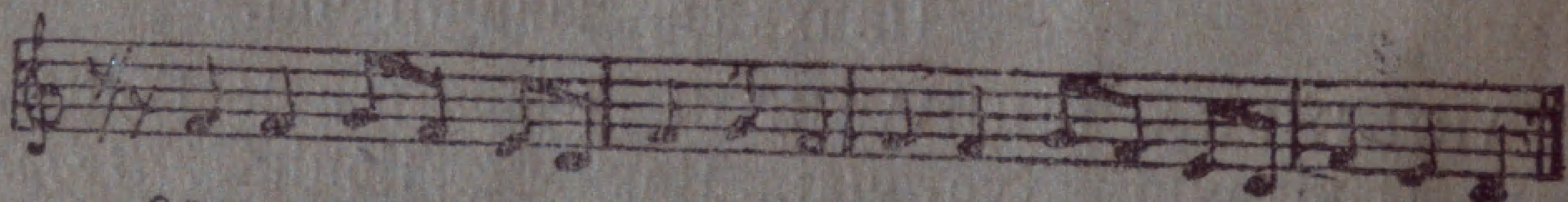

Ой даў-но на-ві-на ста-ла-ся: ся-стра з бра-ці-кам прашчалас

„Прашчай, брацітка мой родненькі!
„Ці-ж удасца нам спаткаціся,
„Як тым птушачкам разлучаным,—
„Ці патрапіцца зьляцеціся?

„Ой ня людзі нам учыншчыкі,—
„З табой, брацітка, разлучнічкі,—
„Разлучае нас нягоднае
„Гора цяжкае, гаротнае.
„Як памерлі тата з мамкаю,
„Не к каму нам прыхіліціся".

А на тое брат адказаваў:
„Не маркоцься, мая кветачка!"
Ў адну брата ўзялі сторану,
У другую павязьлі сястру.
Брата хочуць, каб узяць ваяваць,
А сястру за тры злоты прадаць.

Засмуцілася адна сястра,
Сьлязьмі шчырымі заліласся,

Пала воб зямлю, заплакаўшы,—
Птахай шэраю зрабілася.
Прыляцела на сваю старану,
Апусьцілася, пала на сасну.
А на сосну сокал прылятаў,
Ён зязюльку тую так пытаў:
„Ці ня ты дачка Іванава?
„Ці ня ты дачка Тацяніна?“
„—Гэта я дачка Іванава,
„Гэта я дачка Тацяніна;
„Ці ня ты-ж то родны брацейка,
„Родны брацейка, Іванавіч?“
„—Гэта я, сястра каханая,
„Твой брацітка я, Іванавіч;
„Вось-жа, бачыш, мы й спаткаліся,
„Як саўсім не разлучаліся!“

ЗЬЯВА V-я.

У часе сьляпцовай песьні, часьць дзяцей абступае яго і слухае. Некаторыя кідаюць яму ў шапку грошыкі, некаторыя цукеркі, абаранкі, кавалкі перніка. З двума другімі хлапцамі выходзіць сюды і Габрусь і становіцца так сама слухаць сьляпцоўскай песьні. Сьляпец, скончыўшы песьню, як-бы глядзіць на ўсіх падняўшы твар у гару. Дзеці адыходзяцца зноў ад яго, але двое застаюцца і просяць, прысеўшы на кортачкі, зайграць яшчэ што-небудзь. Сьляпец ківае галавой і пачынае настройваць леру. А тыя так сядзяць, аж пакуль ён зноў нешта не зайграў, але што-за шумам не разьбярэш. У часе гэтага, зараз-жа, як толькі сьляпец перастаў граць, дзея йдзе далей.

ГАБРУСЬ. *(Да Міхася, каторы так сама слухаў):* Здароў, Міхась!
МІХАСЬ. Здароў, альбо падужаемся!
ГАБРУСЬ. Нашто дужацца—я і без таго ведаю, хто з нас дужэйшы.
МІХАСЬ. Хто-ж?
ГАБРУСЬ. *(З сьмехам).* Мусіць-жа ня ты, ды я!
МІХАСЬ. Ого, які асілак, а давай папрабуем?
ГАБРУСЬ. Ня хочу й прабаваць, нашто мне пэцкацца!
МІХАСЬ. Ага! Бо баішся, што я цябе кіну...
ГАБРУСЬ. Яшчэ як! *(У часе гэтай гутаркі каля іх зьбіраюцца дзеці,—большая часьць з тых, што гулялі на лузе).*
АНДРЭЙ. *(З-за другіх).* Габрусь, а куды ты свае чырвонцы падзеў, купіў што-небудзь за іх?
ГАБРУСЬ. Не, ня купіў, але прышоў вось, каб купіць нешта. Можа што знайду падобнае...
АНДРЭЙ. Багаты ты... Пашанцавала табе!
ГАБРУСЬ. Але, пашанцавала!
ТАРЭСКА. Добра пашанцавала: у Гальляша адабраў, дый кажа: „пашанцавала“. Мала-хто гэтак мог-бы!..

ГАБРУСЬ. *(Перадражнюючы).* Мала хто..... ды ня ты толькі! Мала хто гэтак і лгаў бы, як ты: Гальляш мне сам аддаў; я яму кажу: „дай“, а ён гаворыць: „на“, дый дае...

ГАНУСЬКА. *(З боку).* Няпраўда, няпраўда!.... Адабраў!... Ты!.. Ты яму не сказаў, на што просіш...... Бо ты хацеў скруціць.

ГАБРУСЬ. *(Звысака на Гануську).* Адкасьніся! Я цябе не чапаю, дык адыйдзіся, пакуль не зачапіў.

ЗЬЯВА VI-я.

Тыя-ж і Гальляш. Ён выходзіць, узіраючыся на ўсіх, і падыходзіць да сьляпца.

ПЯТРУК. А во і сам Гальляш. Гальляш, хадзі сюды,—тут аб табе гутарка!

ТАРЭСКА. Ага, ага! Вось ён сам скажа... (*Да Гальляша, каторы падыходзіць). Ён кажа (паказвае на Габруся*), што ты яму чырвонца аддаў. Праўда гэта?

ГАЛЬЛЯШ. Я яму даў паглядзець, а не саўсім, а ён узяў, ды не схацеў аддаць. Але няхай бярэ сабе, я нават татку не пажаліўся. Мне ня шкода, бо мне другі далі.

ГАБРУСЬ. Ага! Я гаварыў, што ён аддаў.

ПЯТРУК. (*Да Гальляша*). Хто табе даў другога?

ГАЛЬЛЯШ. Бабка нейкая, бытцам жабрачка, спаткала мяне тамака, як я заплакаў, калі вы разьбегліся, пашкадавала, а потым выняла з торбачкі чырвонца і дала......

ГАБРУСЬ. Ну, дык табе гэнага і знаходзіць ня трэба было саўсім, бо меў бы ты два і быў-бы ты за мяне багацейшы, а цяпер, дык ўсё добра.

ГАЛЬЛЯШ. Няхай ужо ты будзеш багаты,—я ня злую,..... але сябраваць з табой больш ня буду.

ГАБРУСЬ. І ня трэба, як сабе хочаш. Я вось пайду за свае грошы пернікі купляць. Як куплю, то, мусіць, папросіш, але ня дам. І табе (*да Тарэскі*) ня дам-ня будзь гэткай вострай.

ТАРЭСКА. Я і за свае здолею купіць,—мне мамка шастак на цукеркі дала, а ад цябе дык і сама не вазьму.

ГАБРУСЬ. Накупляеш ты шмат на свой шастак! (*Да хлапцоў*). Хадзем, хлопцы, сягоньня я ўсіх пачастую!

ГАНДЛ. ЛАС. (*акружаная дзецьмі, гандлюючы, праз увесь час паміж адказамі, што колькі каштуе, заклікае купцоў*):

Пернічкі, ласотачкі,
Цукерачкі салодкія!.....

ГАБРУСЬ. Годзі, цётка, сьпяваць! Дай ты мне таго, што ў цябе ёсьць.

ГАНДЛ. ЛАС. Чаго-ж, ласкавенкі?

ГАБРУСЬ. Ды ўсяго. Ня помалу хочу брацць. Дай мне на паўчырвонца.

ГАНДЛ. ЛАС. (*Круцячы галавой*). Ой-ёй! А грошы-ж у цябе ёсьць?

ГАБРУСЬ. (*Падкідаючы на руцэ чырвонцы*). А гэта,—ня грошы?

ГАНДЛ. ЛАС. (*Укланяючыся*). Яшчэ якія!.. Зараз, зараз я табе ўсяго назьбіраю,—адважу (*бярецца адважываць яму цукеркі, пернікі, і інш. Вялікшая часьць дзяцей, абступіўшы іх, дзівіцца на торг*).

ГАЛЬЛЯШ. (*З нескалькімі іншымі дзяцьмі і Тарэскай, падышоўшы да рускага перад гэтым, прыглядаўся да тавару*). Дзядзька, колькі гэта люлька каштуе? (*бярэ ў рукі пекную люльку з даўгім крывым цыбуком*).

РУСКІ. Неужель куріш?!

ГАЛЬЛЯШ. Не, гэта я свайму татку купіць хочу,—ён заўседы курыць, а люлькі добрай ня мае.

РУССКІ. А! Іш ты, і аб атцэ забота... Дорага, брат, пяць рублёв....

ГАЛЬЛЯШ. А колькі гэта будзе,—больш, ці меньш за чырвонца?

РУСКІ. Ха-ха-ха! Вот так купец! Да в червонце, братец ты мой, тры пятёркі будет. Разі у тебя чірвонец есьть?

ГАЛЬЛЯШ. (*Ківае галавой*). Ёсьць.

РУСКІ. Пакаж—настаяшнай лі? (*Гальляш дае яму чырвонец; рускі, агледзеўшы чырвонец, прабуе яго на зуб. Да сябе*). Іш ты старінный дукатец, давнішняго золата! (*да Гальляша*). Настаяшнай! Я те, братец, за няво і трёх трубак не пажалею. (*Аддае чырвонец*).

ГАЛЬЛЯШ. Не, я толькі гэту люльку вазьму. А гэты сьцізорык, дарагі?

РУСКІ. Да ентат худой, вазьмі вот палучша, двадцаць пять копеечек. Завяловскі, братец, как брітва!

ГАЛЬЛЯШ. Добра. А кніжкі гэтыя па чым?

РУСКІ. Енті?—Па трі капеечкі. А вот—Францыль—Венціан антірэснай расказ. Вот ещо Ільья Муромец—чюдо богатырь, он всех на сьвете сільней богатырей был.

ГАЛЬЛЯШ. Як багатыр,—за ўсіх багацейшы?

РУСКІ. Да нет-жа, сільнея всех! Дюж больна был, как тут у вас говорят. А вот іщо—Персідскія сказкі, тысяча і одна ночь—развлікательная, брат ты мой, чтенія!

ГАЛЬЛЯШ. Дык я гэтыя кніжкі куплю: вось гэту, гэту, гэту, гэту і гэту. Па чым у Вас гэтыя напарсткі, трэба маме адзін купіць?

РУСКІ. Пятнаццаць копеечек. А іщо чіво возьмёш?

ГАЛЬЛЯШ. Нічога болі...

ТАРЭСКА. Дзядзька, а колькі за гэтыя каралі?

РУСКІ. Рублішчка, рублік, раскрасавіца! Возьмёшь?

ТАРЭСКА. Рубе-е-ль?.. Не, не вазьму...
ГАЛЬЛЯШ. Чаму, яны-ж пекныя?..
ТАРЭСКА. У мяне столькі грошы няма,—рубля... Мама толькі шастак дала...
ГАЛЬЛЯШ. Дык бяры, я за цябе заплачу, колькі ня хваце.
ТАРЭСКА. (*Радасна*) Можна?
ГАЛЬЛЯШ. Бяры, бяры. (*Да Рускага*). Зьнімеця ёй, дзядзька, гэтыя каралі.
РУСКІ. Вот маладчына. На насі, раскрасавіца! (*Адзяе каралі Тарэсцы на шыю*).
ГАЛЬЛЯШ. (*Да Рускага*). А цяпер зьлічэце, колькі за ўсё мушу плаціць?
РУСКІ. (*Бярэцца лічыць, усё складаючы разам. У той час, як ён гаварыў з Гальляшом, гандлярка ласоткамі наважыла і аддала Габрусю некалькі пакункаў. Адтрымаўшы ад яго грошы, пакруціла галавой і аддала іх Габрусю назад. Ён падаў другі чырвонец*).
ГАНДЛ. ЛАС. (*Паглядзеўшы на чырвонец, з злосьцю да Габруся*). Што ты мяне ашукаць хочашь? Даець мне нейкія асьмакі мядзяныя. Давай чырвонца!
ГАБРУСЬ. Дык я-ж вам даю...
ГАНДЛ. ЛАС. Што ты мне даешь?! Паглядзі сам, што ты мне даешь? (*Тыкае яму пад нос чырвонцам*).—Гэта-ж чыстая медзь, якое-ж гэта золата. Аддавай, што набраў! Аддавай зараз-жа ўсё!
РУСКІ. (*Абярнуўшыся у іх бок*). Ішь ты крік какой, что-й то сделалось? (*Да гандляркі ласоткамі*). Ты чаво, суседка?
ГАНДЛ. ЛАС. (*Адабраўшы усе ад Габруся, паказавае чырвонец рускаму*). Як-жа, дзівіцеся, людзі добрыя, які ашуканец: набраў, набраў усяго на чырвонца, а як плаціць прышлося,—дык медзякамі хоча аддаваць,—палядзі ты якія ў яго чырвонцы.
РУСКІ. (*Узяўшы чырвонец у рукі*). Эва! (*Падміргіваючы*). Ішь ты, абманшчік. Како'-ж это золата. Нясі дамой, пусть яво там тебе на золото обменяют! (*Аддае чырвонец Габрусю*).
ГАБРУСЬ. (*Паглядзеў на ляжачыя на яго далоні чырвонцы і паказуючы іх рускаму, крыху зьмяшаўшыся*): Чым-жа гэта ня золата, я-ж у таты відзеў такія самыя грошы?
РУСКІ. (*Глядзіць яму на руку*). І пра золотые, по всей форме! Покаж, покаж-ка... (*Бярэць абодвы чырвонцы у сваю руку, здзівована глядзіць на іх*). Вот так штука! Навожденіе... Настояшчыя медзякі... Ну ка, возьмі
ГАБРУСЬ. (*Прыймае ад яго чырвонцы і трымае на руцэ*).
РУСКІ. (*Глядзіць на руку Габрусю. Хлопае сябе па падзеўцы*). Упять-жа залата! Дай-кось. (*Бярэ чырвонцы у сваю ру-*

ку). Упять-вот медзякі! (*Аддае Габруею чырвонцы*). Накось тебе твоё золата назад, пусть оно с тобой будет, а нам такова ненадобе, мілай! (*Да Гальляша*). Пакаж свой, может і твой золотой с евоным-одной фабрікі. (*Бярэ ад Гальляша чырвонец*). Не-е!. Вот энтот как раз золото. (*Прабуе чырвонца на зуб*). Вот где правда-то! Золотой без всякой хитрости. (*Да Габруся*). Іді, іді отцэдава з своім золатам: неправільное оно... (*Да Гальляша*). А твой возьму. Сколько тебе сдачи-то? (*Лічыць, потым аддае Гальляшу тавар і рэшту і пры гэтым надта ласкава гаворыць і сьмяецца*).

ГАБРУСЬ. (*Разчараваны адыйшоу, яго абступіла гурба дзяцей*). Якіх ім яшчэ іншых грошы трэба. Праўдзівыя чырвонцы, а яны не бяруць...

ТОДАР. Калі-ж, бачыш, твае чырвонцы якіясь дзіўныя: як іх хто другі ў рукі возьме, дык зараз медзякамі робяцца.

ГАБРУСЬ. Ну глядзі-ж,—золата?

НЕСКОЛЬКІ. Золата, золата!

МІКАЛАЙ. А цяпер дай мне патрымаць.

ГАБРУСЬ. На, патрымай.

МІКАЛАЙ. А цяпер медзякі!

ГАБРУСЬ. Ня праўда! Гэта ты падмяніў,—аддай мае чырвонцы!

МІКАЛАЙ. Калі я іх падмяніў, што ты? На возьмі іх назад сабе.

ГАБРУСЬ. Не вазьму, не вазьму,—аддай мае чырвонцы!

МІКАЛАЙ. (*Схапіўшы Габруся за руку і улажыўшы у яе чырвонцы*). На, вазьмі! Ну што, ізноў чырвонцы?

ГАБРУСЬ. (*Амаль-што ня плачучы*). Не хачу, не хачу я такіх грошы, калі яны хвальшывыя! (*Хоча кінуць іх, але, убачыўшы жабрачку, спыняецца і, нешта падумаўшы, падыходзіць да яе і пытаецца*): Прадаешь, бабка?

ЖАБРАЧКА. Прадаю, дзеткі, ўсё прадаю, што каму знадобіцца.

ГАБРУСЬ. Ну дык маешь табе два чырвонцы, а я ў цябе на іх тавару набяру. (*Да сябе*). Старая, сьляпая, дык можа ёй і удасца ўсунуць.

ЖАБРАЧКА. (*Бярэ ад Габруся грошы*). Можна, можна і такі гандаль зрабіць. (*Разглядаючы чырвонцы*). Хаця я і не дабачу трошкі!.. Але-ж ты мяне не ашукаеш? Гэта і праўда золата?

ГАБРУСЬ. (*Глядзіць ей на руку. Да сябе*). Ізноў медзякамі парабіліся! (*да яе*). Золата, бабулька, золата!

ЖАБРАЧКА. (*Адпускаючы чырвонец у капшук*) Ну дык выбірай, што спадабаеш.

ГАБРУСЬ. (*Да сябе*). Гм, што-ж тут выбраць—усё старызна нейкая... (*Падымае з зямлі філіжанку*). Колькі гэта філі-

жанка)... (*выпущае філіжанку з рук, яна падае і разьбіваецца на чарапкі і так сама разьбівае нескалькі шкляных рэчау*). Ах!

ЖАБРАЧКА. (*Адначасна*). Ах, што ты нарабіў! Хай цябе з тваім чырвонцам,—тыж мне болі як на два чырвонцы патраціў, мае дзеткі!

ГАБРУСЬ. Нічога, я заплачу...

ЖАБРАЧКА. (*Раззлавана*). Заплачу, заплачу!.. Ты думаеш мала мне шкоды нарабіў? На табе лічы сам!.. (*Зьбірае чарапкі і, паказуючы іх Габрусю, вылічае, колькі каштуюць пабітыя ім рэчы*).

ГАЛЬЛЯШ, (*каторы перад гэтым перайшоу да латака гандляркі ласоткамі і, накупляушы у яе усяго, палез у кішэнь па грошы, выняу руку з кішэні і, убачыушы зноу свой чырвонец замест дробных, атрыманых ім рэштай, кідаецца ад гандляркі ласоткамі да Рускага*). Дзядзька, ці я Вам грошы аддаў?!

РУСКІ. Ты-та? Атдал, атдал малой. Во он твой золотой. (*Адкрывае сваю калітку і глядзіць туды вытарашчыушы вочы: да сябе*). Фью!.. Вот так іголачка... А відь золотой то был всяво одін, явонай... (*працершы вочы, заглядае зноу у каліту, да сябе*). Іш ты, все деньгі золотымі сделалісь! (*Выняушы з каліты адзін залаты да сябе*). Золотой, і с шчэрбінкай! (*Выймае другі, трэці, яшчэ некалькі і, пагдядзеушы, кладзе іх назад*). І всё со шчербінкамі, как я на-зуб пробовал! (*Да Гальляша*) А... ты чаво?

ГАЛЬЛЯШ. Бо.... бо вы-ж мне давалі рэшты сярэбранымі рублямі, пяць, здаецца, далі, а ў мяне зноў адзін чырвонец у кішэні...

РУСКІ. (*Ня верачы*) Вре?.. Покаж-ка! (*Пагдядзеушы на Гальляшоу чырвонец, выймае з каліты адзін з сваіх і, палажыушы іх адзін ля аднаго на далоні, кажа да сябе зьдівіушыся*). Іш ты, как родныя братцы! (*Кладзе яшчэ адзін чырвонец на далонь*). Іёнтат такой-жа (*Аддае Гальляшу чырвонец*). Заплатіл, заплатіл, мілай, всё сполна. Можеш ідті! (*Да сябе*). Вот дзіво-то. Нікогда такова со мной ешчо не бывала. Эх, уходіть надо! Довольно заработал, будет с меня. (*Жвава зьбірае усе свае, звязывае і, моучкі міргаючы гандлярцы ласоткамі, ідзе з торгу*).

ГАЛЬЛЯШ. (*Паціскаючы плячыма*). Як яго так? (*Ідзе да гандляркі ласоткамі*). Колькі Вам трэба, цётачка?

ГАНДЛ. ЛАС. За пернікі рубель, за цукеркі гэтыя поўрубля, за гэтыя... (*Далей гаворыць і лічыць нешта, але што-ня чуваць*).

ЖАБРАЧКА. (*Да Габруся*). Ну, ты-ж тут шкоды нарабіў на ўсе твае грошы. Што цяпер будзе?

ГАБРУСЬ. Я ня ведаю што. Як-жа так: я два чырвонцы аддаў і нічога ня куплю... (*Жабрачка далей нешта гаворыць: ня то шкадуе Габруся, ня то яму выгаварує*).

ГАНДЛ. ЛАС. (*Да Гальляша, узяушы ад яго чырвонец*). Табе шэсьць рублёў трэба рэшты. Толькі,—ці ня кепскі твой чырвонец, як у таго хлапца?

ГАЛЬЛЯШ. Ня ведаю, глядзіце самі...

ГАНДЛ. ЛАС. (*Кінуушы чырвонец аб дошку*). Добры, зьвініць. Знача табе шэсьць рублёў з палавінай. (*Выймае з кішані на фартух грошы і дае Гальляшу*). На табе: рубель, два, тры, чатыры, пяць, шэсьць... На табе паўрубля... Ой не, гэта твой чырвонец! (*Выймае другія грошы*). На табе... Што гэта зноў твой чырвонец, чаго ён у рукі лезе? На табе... (*Глядзіць у кішаню і рукой шукае тамака паурубля; рантам кажа да сябе*). Братухны, тут-жа адны чырвонцы! Самае золата! Вось дык дзіва! (*Да Гальляша, жвава*). Я табе лепі гэты вялікі пернік за паўрубля дам! Возьмеш?

ГАЛЬЛЯШ. (*Радасна*). Вазьму, вазьму. Дзякуй, вазьму, цётачка.

ГАНДЛ. ЛАС. І табе дзякуй за добры гандаль (*Гальляш, абдзяляючы дзяцей пернікам і цукеркамі, ідзець з імі да гандляркі вопраткамі. Гандлярка ласоткамі жвава зьбіраецца і вывозіць свой тавар; заглядаючы па дарозе у кішаню, сьціскае плячыма і гаворыць нямоцна*): Адзін чырвонец быў, а тут... Як яно зрабілася? Во дзіва!

ЗЬЯВА VIII-я.

Тыя-ж без Гандляркі лавоткамі, Рускага і сьляпога, каторы выйшаў яшчэ раней, апіраючыся на хлопчыка.

ГАБРУСЬ. (*Да Жабрачкі*). Дык што-ж, бабулька, вы нічога і не дасьцё за мае грошы?

ЖАБРАЧКА. Шкода цябе, дзеткі, што з табой зробіць і ты не саўсім вінаваты, што твае чырвонцы шчарбаты. Трэба табе цацку якую даць... На! (*Дае Габрусю цацку*).

ГАБРУСЬ. Што гэта за цацка? Нейкая кішка...

ЖАБРАЧКА. А ты спрабуй, надзьмі яе, дык і ўбачыш, якая гэта цацка.

ГАБРУСЬ. (*Дзьме ў кішку і выдзьмувае пузыр, на якім нарысована нейкая морда; як толькі скончыў дзьмуць, пузыр моршчыцца і з піскам робіцца зноў падобным да кішкі. Усе дзеці кругом сьмяюцца, сьмяецца і Габрусь*). Ого, які чорт, з піскам! (*Зноў надзьмувае цацку, каторая потым так сама з піскам зьмяньшаецца. Да Жабрачкі*)! Бабка, пазволь мне йшчэ на гэтай скрыпцы пайграць!

ЖАБРАЧКА. Пайграць можна, толькі струны не парві.

ГАБРУСЬ. (*З натугаю*). Ну, я не парву! (*Бярэ скрыпку і пачынае йграць. На дзіў пальцы яго працуюць, як сьлед, смык ходзіць, як трэба, чуецца музыка нотай падобная да „Лявоніхі“. Усе кругом слухаюць. Да музыкі падыходзяць дзеці і ад Гальляша, каторы купіў сабе ў гандляркі вопраткамі шапку белую, белую сьвітку з сінімі аблямоўкамі, боты з падкоўкамі, і ўсё гэта панадзяваў, завязаўшы старую вопратку і ўсё, што накупляў у Рускага і ў Гандляркі ласоткамі, ў хустачку. Гальляш аддае свой чырвонец гандлярцы; тая дае рэшты, а потым, паглядзеўшы ў кісу, раптам дае Гальляшу дарагі пояс і, кіўнуўшы галавою, што плаціць больш ня трэба, што момант заглядаючы ў кісу і часам выймаючы з яе чырвонцы, пасьпешна зьбірае, складае ўсю сваю краму, і мяркуецца йсьці. У гэты момант моцны гук як бы ад вялікага барабана, альбо ад ружжа пужае ўсіх. Габрусь спалохаўшыся кідае граць і апушчае рукі з скрыпкай і смыком*).

ЖАБРАЧКА. Ой, што гэта?

ГАБРУСЬ. (*Глядзіць на скрыпку*). Струна парвалася... апошняя...

ЖАБРАЧКА. (*Злосна*). Давай сюды скрыпку! Казала табе струны не парві, а ты такі парваў, давай скрыпку! (*Забірае у яго з рук скрыпку*). Ідзі сабе, досыць ты мне шкоды нарабіў!

ГАБРУСЬ. (*Так сама злуючы*). Бяры сваю скрыпку! Я яе ня з‘еў, а што струна парвалася, дык я хіба вінен... (*Убачыўшы Гальляша*). Ого, як выстраіўся, як павук перад калодай, бачыш, які пышны! (*Праходзіць міма Гальляша, каторы, нічога яму не адказуючы, падыходзіць да жабрачкі*).

ГАЛЬЛЯШ. (*Падыходзячы да жабрачкі і не пазнаўшы яе*). Дзень добры, бабулька, ці ня прадаеце скрыпку?

ЖАБРАЧКА. Прадаю, ўсё прадаю. Ты хіба йграць умееш?.

ГАЛЬЛЯШ. Не, наўчыўся-б можа.

ЖАБРАЧКА. А-а! Добра, добра, можаш купіць.

ГАЛЬЛЯШ. А што Вам за яе даць?

ЖАБРАЧКА. Чырвонца, дзеткі, аднаго чырвонца! Хаця яна больш варта, але тут адзін бусайла на ёй струну парваў. Але струну я табе дам, і сама нават начаплю. (*Бярэцца начапляць струну. У часе гэтай Гальляшовай гутаркі з Жабрачкаю Габрусь, перайшоўшы на правы бок сцэны, астанаўляецца і надзьмувае свой пузыр, але той неспадзевана лопаецца, што выклікае дружны сьмех акаляючых Габруся дзяцей. Габрусь са злосьцю кідае пузыр воб зямлю і йдзе саўсім з рынку, а дзеці абступаюць Жабрачку і Гальляша*).

ЗЬЯВА IX-я.

(*Тыя-ж, без Габруся*).

ТОДАР. Колькі ты заплаціў за боты?

ГАЛЬЛЯШ. За ўсё аддаў 12 рублёў, а пасак мне крамніца за пяць злоты аддала, бо ня мела рэшты.

ЖАБРАЧКА. (*Падняўшы галаву*). Дванаццаць рублёў? Скуль-жа ты такі багаты, адкуль твае грошы?

ГАЛЬЛЯШ. Мне адна бабулька падаравала чырвонец.

ЖАБРАЧКА. Цэлы чырвонец?.. За што?

ГАЛЬЛЯШ. Бо мы гулялі каля вёскі і той хлопец, што струну парваў, знайшоў аднаго чырвонца, а я другога, а ён у мяне ўзяў, ды мой чырвонец і адабраў,—ды яшчэ мяне штурхануў, а сам уцёк. Я заплакаў ад крыўды, а мне бабулька... (*Пазнаўшы Жабрачку*). Ды гэта-ж вы былі мусіць!

ЖАБРАЧКА. (*Удаючы, што ня помніць*). Я? Калі? Не! Я табе нічога...

ГАЛЬЛЯШ. А я думаў, што тая самая... Ну дык другая надта падобная да Вас бабулька дала мне чырвонец, а калі я сягоньня пайшоў сабе купляць, дык што ні куплю—той чырвонец назад да мяне варочаецца, вось і накупіў усяго, і цяпер ён у мяне ёсьць—хачу у Вас скрыпку ўзяць.

ЖАБРАЧКА. А-а, дзіва якое, пакажы-ж, пакажы свой чырвонец!

ГАЛЬЛЯШ. Во ён, маеце. (*Падае чырвонец*).

ЖАБРАЧКА. (*Трымаючы скрыпку у руцэ, бярэ чырвонец і, паглядзеўшы на яго, кажа да сябе*). Быў ён новы і гладкі, а паміж людзей пахадзіў—пашчарбаціўся. Кажуць доля... доля... самі людзі шчасьце шчарбатым робяць: не сваё, дык чужое. (*Да Гальляша*). Ну вазьмі, дзіцятка, скрыпку. Грай, сябе цеш, ды людзям пацеху рабі... Яны часта самі сябе крыўдзяць, а потым на долю наракаюць... Спрабуй, заграй,..

Апошняя сцэна.

ГАЛЬЛЯШ. (*Бярэ скрыпку і пачынае йграць, спачатку разануўшы не да ладу колькі разоў на струнах. Паволі з пад яго рук выплывае пекная музыка, каторая ўсё мацнее і мацнее. Нота музыкі вясёлая, але спакойная, гаворыць аб ясным соўнечным дню, спакою на палёх і на ўсім сьвеце, аблітым радасьцю жыцьця. Усе дзеці слухаюць гэтай музыкі, як зачараваныя. Жабрачка пацiху зьбірае ўсё назад у свае клумкі і, няпрыкметна выходзячы з сцэны, гаворыць, абарачываючыся на Гальляша:* „Гэты будзе граць, ён нікога не пакрыўдзіць, ён не парвець струнаў... ні сваіх, ні чыіх“.. *Пасля яе выхаду, да музыкі Гальляша прылучаецца музыка звонаў. На сцэну выходзіць зноў сьляпец з лераю. На твары яго яснасьць, як бы ён бачыў рай*).

Заслона.

А. Гарун.

НЯ ЎСЕ ТОЕ ПОРАХ, ШТО Ў ПОРАХУ ЛЯЖЫЦЬ,

АБО

Дзіўны лапаць.

Кавка ў адным абразку.

А с о б ы:

Пастушок, вясковы бойкі хлопчык гадоў 10—12.

Шымановіч,
Галяковіч, } зладзеі з места, адзеты па мяшчанску. Шымановіч здаравейшы за Галяковіча, мае грубейшы голас і заўсёды як-бы на нешта насуплены. Галяковіч мае рухлівы твар, па катораму надта скора пераходзяць міны, паказуючы, што мае на мысьлі. Вясёлы чалавек наогул.

Лапаць, але... хіба-ж з лапця асоба?

У АДНЫМ АБРАЗКУ.

На сцэне—дарога, каторая йдзе каля лесу. На тыльным пляне зараз-жа за дарогаю пачынаюцца нівы, за імі ў далячыні там сям віднеюцца ўзгоркі, апушаныя дробнай кудзіркай, а яшчэ далей віднеецца верхнейкай будынііны—цэрквы, ці то касьцёлу, за далечынёй не разьбярэш. Пры адкрыцьці заслоны, на сцэне пуста.

ЗЬЯВА 1-я.

ПАСТУШОК. *(Выходзіць з правага боку, памахуючы пужкай. Праз плячо у яго прывешана берасьцяная труба. Гаворыць, разважаючы)*: Ну і доля нашая, пастухоўская, крычы: „куды, Раба“, „куды, Падласа“! Гнёзды, праўда, можна яшчэ часамі папароць, дык, зноў-жа, птушанят шкода... Эх! Як вырасту, аніяк пастухом ня буду! *(Ідзець па дарозе і напатыкае стары, з кавалкам гнілой аборы, лапаць. Паднімае яго і, павесялеушы, кажа)*: Ага, знаходка! *(Аглядаючы з усіх бакоў лапаць)*: Ну во!—Такое й шчасьце пастухоўскае: знойдзеш часамі лапаць стары на дарозе, альбо ў лесе ды кавалак гнілой аборкі; а да чаго вось такое шчасьце, *(паказуючы лапаць)*, да чаго такое сьмяцьцё прыдасца? На рэчку пусьціць, дык і то на дно пойдзе. *(Хоча адкінуць лапаць у бок і ужо намяркавауся гэта зрабіць, аж тут яго перапыняе невядомы голас)*.

ГОЛАС. *(Хрыпаваты, стараваты, як-бы пацярпеушага шмат чалавека)*: Ой, не наракай на шчасьце! Не гань таго, што само ў рукі даецца. Даронаму каню, кажуць, у зубы не глядзяць, а ня ўсё тое порах, што ў пораху ляжыць.

ПАСТУШОК. *(Страх зьдзівіушыся, апушчае руку з лапцем доле і аглядаецца кругом:—хто-б гэта гаварыу? Пытаецца, крыху здэтанаваушыся)*: А хто гэта гаворыць?

ГОЛАС. *(Чуецца з таго боку, у якой руцэ пастушок трымае лапаць)*: Ды я-ж, лапаць!

ПАСТУШОК. *(Падняушы лапаць перад сабой, сумляваючыся)*: Ты хіба гаварыць умееш?

ЛАПАЦЬ. *(Гэта і раней быу яго голас, апрыскліва)*: А ты бяз вушэй хіба? Чуеш-жа сам, што гавару.

ПАСТУШОК. *(Разсьмяшыушыся, махае лапцем у паветры, і зноу падняушы яго перад сябе)*: Ха-ха-ха! Во дзіва. А каб ты скіс з гэтакім лапцем! *(як-бы да публікі)*. Вось усе кажуць „просты, як лапаць,“ „дурны, як лапац“, а тутака,—маеш!—Ні лапаць, нават,—атопак, а гаворыць! Сьмеху варта, даліпантачкі! *(Сьмяецца)*.

ЛАПАЦЬ. От відаць, што ты дурнейшы за ўсякі атопак! Дзіву даўся, што лапаць гаворыць!.. А чаму табе ня дзіва, як маўчыць лапаць?

ПАСТУШОК. (*Зацікаулена*): А нашто трэба, каб ён гаварыў?

ЛАПАЦЬ. (*Навучаючы*): Запытайся „чаму", ды ні „нашто"? Вось, напрыклад, каб такі ўзьвей-вецер, як ты, ды цябе на нагу адзеў, дый пайшоў-бы гайсаць, падаць па твойму, калоцячы цябе аб камні, дый аб жвір рэзаць, дый аб гальлё драць,—як-бы ты тады быў? Ні маўчаў-бы, пэўне!

ПАСТУШОК. (*Жартаулiва*): Ого-го, які ты краснабай! Ну добра!—Цяпер я па твойму запытаюся: чаму лапаць маўчыць?

ЛАПАЦЬ. (*Раздумляючы*): Бо-о..

ПАСТУШОК. (*З сьмехам*): Бо мусіць дурны лапаць!—Дурны лапаць, як бот!

ЛАПАЦЬ. (*Сярдзіта*): Ілжеш, я з ліпаваго лыка зроблены, знача ня бот!

ПАСТУШОК. (*Паблажлiва*): Ну добра,—годзі сварыцца, пачнем мірыцца! Якую-ж ты мне карысьць даць можаш?

ЛАПАЦЬ. (*Сярдзiта*): А вось такую, што й не хачу табе сказаць!.

ПАСТУШОК.—Чаму?

ЛАПАЦЬ.—Так сабе. . . Бо ты дурны!

ПАСТУШОК. (*Жартам*): Як лапаць?..

ЛАПАЦЬ. (*З вялiкай злосьцi аж заварушыушыся у руках у пастушка*):—Як бот!!! Як дзьве... Як дзьвесьце пар ботаў у аднэй кучы!

ПАСТУШОК. (*Заспакойваючы*): Ну добра, лапцік,—хай буду я дурны, толькі ты ня злуй... Ну, лапцік... Міленькі... Досыць злаваць, я болі ня буду!

ЛАПАЦЬ. (*Зьмягчэушы, але яшчэ бурчлiва*): А-а? Гэтак спачатку трэба было, гжэчнінька, а не наругаючыся!

ПАСТУШОК. (*Шчыра*). Ня буду, дадушы, ня буду болі!

ЛАПАЦЬ. (*Яшчэ мягчэй*): І ня трэба!—Дарма, што я толькі лапаць, а як табе дапамагу, як захачу,—ого-го!

ПАСТУШОК. Як-жа?

ЛАПАЦЬ. (*Саусiм зьмягчэушы*): А во як: палажы ты мяне за пазуху, каб мяне людзі ня бачылі, дык усё будзеш ведаць, што другія думаюць, ніхто ад цябе з сваімі думкамі не схаваецца.

ПАСТУШОК. (*Радасна i здзiвована*). О-ой!—Няўжо праўда?

ЛАПАЦЬ. (*Зноу запамiушыся*): Сам ты ілжэш!

ПАСТУШОК. (*Ад здзiуленьня шырака расчынiушы вочы*). Дык я-ж не кажу, што ты ілжэш?!

ЛАПАЦЬ. (*Гняўліва*): Але падумаў!.. І ніякага табе дзела няма, адкуль я ўсё ведаю!.. Замалы ты яшчэ, каб усё ведаць.

ПАСТУШОК. (*Шчыра*): Лапцік, лапцічак!—Ня буду, ніколі ня буду! Ня злуй, лапцічак! Бо я-ж дурны...

ЛАПАЦЬ. (*Весела, паблажліва*). Гэ-гэ-гэ!—Прызнаўся! Ну добра, добра, хавай мяне за пазуху, дый пойдзем. Там твае каровы даўно думаюць, як-бы ім у дзеравенскі авёс убіцца.

ПАСТУШОК. (*Успомніўшы аб каровах, з імпэту*): Няўжо?

ЛАПАЦЬ. (*Бяз злосьці*): Пакінь ты гэты звычай—пытаць ды перапытаваць! Кажу: ідзём—значыць—ідзём.

ПАСТУШОК. (*Пасьпешна хаваючы лапаць за пазуху*): Ідзём, ідзём!.. (*Бяжыць у той бок, адкуль прыйшоў. Праз хвілінку чуецца яго голас*: „куды, Раба! А, каб цябе!“)

ЗЬЯВА II-я.

Па дарозе з працiўнага боку выходзяць Шымановіч і Галяковіч,— зладзеі з места. У кожнага з іх за плячыма здаровы мех.

ШЫМАНОВІЧ. (*Запыніўшыся, да Галяковіча*): А што, пане Галяковіч, чы не пасядзім часамі край дарожкі? Нешта я замарыўся, ногі як не свае,—ледзьве перастаўляю.

ГАЛЯКОВІЧ. З ахвотай, з ахвотай, пане Шымановіч. І мне па праўдзі кажучы гэтая (*падмігвае на сваю торбу*) „бульба“ плечы адабрала! Але... можа (*паказвае на лес*) ў лесі... зацішней будзе?

ШЫМАНОВІЧ. Ды й тутака не гасьцінец, ня вельмі ходзяць. Могам спакойна пасядзець.—А ў лесі яно, праўда, зацішней,—але-ж камары, пане Галяковіч...

ГАЛЯКОВІЧ. (*Згаджаючыся*). Нў, то й сядзем, пане Шымановіч.

ШЫМАНОВІЧ. (*Ківае галавой*): І адпачнем...

ГАЛЯКОВІЧ. І перакусім (*падмігваючы на торбу Шымановіча*), чым Бог паслаў... (*Абое сядаюць на мяжы каля дарогі і скідаюць свае катомкі з плеч*).

ШЫМАНОВІЧ. (*Выймаючы з кішэні бутэльку,ківае галавой*): Але! І перакусім... Хлебам нашым штодзенным...

ГАЛЯКОВІЧ. Га-га-га! Ёмка сказаў, пане Шымановіч! (*Жыва бярэ з рук Шымановіча бутэльку і, адкаркаваўшы яе*): Бывайце здаровы, пане Шымановіч! (*Пьець з бутелькі*).

ШЫМАНОВІЧ. (*Матануўшы галавой*): На здароўе! Абы-б не цераз край...

ГАЛЯКОВІЧ. (*Пьючы*) О.. не... (*Адпіўшы палавіну трункі з бутэлькі, кракае і, абціраючы рукавом вусы, другой рукой*

падымае бутэльку у гару, як бы адмяраючы, ці столькі адпіў, колькі трэба, а потым аддае бутэльку Шымановічу): Трымайце, пане Шымановіч, каб ня ўпала—шкода будзе, як разальецца.

ШЫМАНОВІЧ. (*Прыймаючы ад яго бутэльку*): Ну, каб я бутэльку выпусьціў!—За здароўе! (*Пьець*).

ГАЛЯКОВІЧ.—На здароўе, за нашу ўдачу! (*Выймае з аднаго свайго клумку кавалак сала, некалькі яец, соль у паперцы, хлеб, нож. Усе раскладае на вынятай з торбы паперцы, потым рэжа хлеб, сала*). А цяперака закусім.

ШЫМАНОВІЧ. (*Паставіўшы ля сябе пустую бутэльку*): Падмацуемся, казаў той! (*Кожны з іх бярэць па кавалку сала і хлеба і з смакам закусе. Аж пакуль ні зьяўляецца пастушок, яны, праводзячы свае гутаркі, закусуюць*).

ГАЛЯКОВІЧ. (*Жуючы*). Праўду кажаце, пане Шымановіч, што мусім падмацавацца. Не малы ж гэта кавалак дарогі перамералі, а сколькі яшчэ засталося да места!

ШЫМАНОВІЧ.—Ну-у, цяпер клопат невялікі, лічы, што мы ужо ў месьце. Да вечару пасьпім, адпачнём, а потым, сам ведаеш, якія ў тутэйшым двары коні—як львы!—І агледзіцца не пасьпеем, як на месьці будзем!

ГАЛЯКОВІЧ. Каб-жа толькі ўсё памысьна зыйшло! Каб толькі ніхто не пачуў, як будзем каламажку выцягваць, ды коні ўпрагаць..,

ШЫМАНОВІЧ. (*З незадаволеньнем*): Ат! Што ў ягомасьця за звычай—перад самай справай заўсёды, як варона пракуеш?! Коні ты ніколі ні краў, ці што? Чаго-ж баісься?

ГАЛЯКОВІЧ. (*Трошкі вінавата*): Бо звычайна... чалавек я сьмелы, а ў такім дзеле заўседы неяк баюся, пане Шымановіч. Хто яго згадае, як можа трапіцца: ні сам клаў... А цяпер суды—ведаеш якія!.. Так упякаюць...

ШЫМАНОВІЧ. (*Перабіваючы, нецярпліва*): Аднак-жа, як у царкву ты лез гэтыя ліхтары ды шаты (*паказуе рукою на клумак Галяковіча*) красьці, альбо калі вартаваў, як я гэтыя шынкі, (*паказуе на свой клумак*), з клеці ў гаспадара праз страху выцягваў, дык нічога з табой не сталася!

ГАЛЯКОВІЧ. (*Абоімі рукамі уцішае яго*): Ш-ш!—Вунь нехта з лесу йдзе... Чалавек нейкі!...

ШЫМАНОВІЧ. (*Аглянуўшыся*): Які там чалавек,—падпасавіч! (*Варочаючыся да перарванай гутаркі*),—дык ня бойся, і цяпер нічога ня станецца.

ГАЛЯКОВІЧ. Ш-ш-ш!

ЗЬЯВА III-я.

Тыя-ж і настушок.

ПАСТУШОК. (*Вітаючы*): Дзень добры паном!

ШЫМАНОВІЧ. Здароў! Хто ты тут такі?

ПАСТУШОК. Пастух, паночку.

ШЫМАНОВІЧ. Чый?—Дзеравенскі?

ПАСТУШОК. Не, дворны. Дзеравенскія ў другім мейсцы быдла пасуць. А я ад двара.

ШЫМАНОВІЧ. Дзе-ж ваш пан цяпер, ў двары жывець?

ПАСТУШОК. Ого, ў двары! Тата кажа,—„ні такі наш пан дурны, каб чакаць, пакуль яго ў двары арыштуюць". Няма нашага пана, яшчэ перад зімой некуды выехаў.

ШЫМАНОВІЧ. За што-ж вашага пана ў двары арыштавалі-б?

ПАСТУШОК. Я хіба ведаю? Тутака кругом якія былі паны—ўсіх павывозілі. А пана Банадысюка самога ня было, дык жонку і матку ўзялі...

ГАЛЯКОВІЧ. А хто-ж гэта іх браў?

ПАСТУШОК. Салдаты... Маскалі нейкія з места прыяжджалі.

ШЫМАНОВІЧ. Хто-ж у вас цяпер у двары, калі няма пана?

ПАСТУШОК. Пан Ігнацы.

ШЫМАНОВІЧ. Які пан Ігнацы—брат паноў, ці што?

ПАСТУШОК. Не, ня брат, камісар. І пратсядацііль...

ШЫМАНОВІЧ. Пратсядацііль? Адкуль-жа ён узяўся?

ПАСТУШОК. Ды гэта-ж наш Карнюк, парабак. Цяпер-жа ў нас у двары камітэт, а на вёсцы ёсць яшчэ камітэт.

ШЫМАНОВІЧ. Камітэты?!.. Што-ж яны ў вас робяць?

ПАСТУШОК. Сварацца... Як начальства... Наш Карнюк усё дзеравенскага пратсідаталя лае.

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да сябе*): Дай распытаюся, як у іх там, ці лёгка нам будзе коні ўзяць? (*Голасна да пастушка*). А якія-ж у вас цяперака парадкі?. Добра?

ПАСТУШОК. (*Маючы нешта сабе на мысьлі, але удаючы нядбаласьць*). Го-о!—Добра, ды йшчэ як!—У нас парадкі цяпер: як толькі павячэраюць, дык зараз-жа і кладуцца спаць і такую хропку задаюць, што аж сьцены дрыжаць... Ня тоя, што раней!

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да сябе*): Добра! (*Да пастушка*). А хурманы як?

ПАСТУШОК. Што—як хурманы?

ШЫМАНОВІЧ. (*Груба*): Ну, як яны, сьпяць так сама, ці гуляюць?

ПАСТУШОК. (*Як раней*): Дзе там гуляюць!—Сьпяць! Ды яшчэ раней кладуцца за парабкаў.. А цяпер, дык і мейсца зьмянілі: ня пры стайні сьпяць, а ў палацу.

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да сябе*): Во лоўка! Значыць, конікі нашы!

ПАСТУШОК. (*Да сябе*): Ого! (*Жыва паглядае на абаіх зладзеяў*).

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да сябе*): Замок у стайні зламаць і квіта!

ПАСТУШОК. (*Як-бы пачуўшы яго словы*): Не, паночку,—нават і замка ламаць ня трэба: цяпер у нас такі парадак, што ўсё парасчыняна,—бяры, што хочаш, выводзь што хочаш, вынось, што хочаш...

ГАЛЯКОВІЧ. (*Трывожна да пастушка*). А ты скуль ведаеш?..

ПАСТУШОК. —Аб чым? (*да сябе*) Ого!..

ШЫМАНОВІЧ. (*Ратуючы з клопату Галяковіча*).—Што ў вас такія парадкі! (*Да сябе*) Д'ябал!

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да сябе*): Як ён трапіў на думку, што мы хочам рабіць?!—Ці ня чуў, часамі, як гэты (*асьцярожна паказуе на Шымановіча*) мядзьведзь роў, што ў нас у мяхох ляжыць?

ПАСТУШОК. (*Да сябе*). Ого! (*Да Шымановіча*): Як-жа мне ня ведаць, што ў двары робіцца, калі я сам з двара? Гэто было-б усё роўна, што па гары хадзіць, ды сонца ня бачыць. Тут ня трэба і д'яблам быць, (*Да Галяковіча*) ня тое, што чуць, як гэты дзядзька (*паказуе на Шымановіча*) роў, што ў вас у мяхох пахована?

ШЫМАНОВІЧ і ГАЛЯКОВІЧ. (*Ускочыўшы, разам*): Што-о?!!

ШЫМАНОВІЧ. (*Аглядаецца на свой мех*): Ці не разьвязалася часамі сала?

ГАЛЯКОВІЧ. (*Аглядаецца на свой*): Ці не прадраўся мех ліхтаром?

ШЫМАНОВІЧ. (*Прыступаючы да пастушка*): Хто тут роў па твойму і аб якіх мяхох ты гаворыш? (*Да сябе*). Ці ёсьць тут яшчэ пастухі?

ГАЛЯКОВІЧ. (*Ласкава да пастушка*). Табе, мусіць, здалося нешта, хлапчанё! Ніхто тутака ня роў, ды й мядзьведзяў тут, здаецца, няма. (*Да сябе, з страхам*). Ня дай Бог, як зловяць з крадзеным, ды яшчэ з цэрквы. А і за сала па галоўцы не пагладзяць!

ПАСТУШОК. (*Да сябе*): Ага!—Цяпер я з вас нацешуся, паночкі. (*Да зладзеяў*): Тут і чуць ня трэба, каб ведаць, што вы цэркву абдзёрлі і ў дзядзькі Сымсна з клеці сала выцягнулі,—па вас відаць. (*Да Шымановіча*). А пастухоў, нас дворных, нескалькі і я зараз іх усіх паклічу, хай вас зьвяжуць, ды ў камітэт завядуць, альбо

да камісара, каб вы ведалі, як на чужое дабро сквапіцца! Зараз! (*Кідаецца у лес, адкуль чуваць яго голас*): „Дзядзька Апанас! Дзядзька Мікалай! Яўхім!—Лавеце зладзеяў, што царкву абакралі!" (*Чутно, як трубіць у рог*).

ЗЬЯВА IV-я.

Тыя-ж без пастушка.

ШЫМАНОВІЧ. (*Да Галяковіча*): Ну?

ГАЛЯКОВІЧ. (*Да Шымановіча*): Ну?

ШЫМАНОВІЧ. Што рабіць будзем?

ГАЛЯКОВІЧ. Уцякаць, пане Шымановіч... Хай яго ліха з хлопцам!

ШЫМАНОВІЧ. А з гэтым (*паказуе на клумкі*), як? Панясём?

ГАЛЯКОВІЧ. Здурнеў хіба? Дай Божа самім уцячы, а ня тоя, што з гэтым,—такі цяжар! Бо, як зловяць нас гэтыя камітэты... (*Махае рукой*).

ШЫМАНОВІЧ. (*Шкадуючы*):—Шкода!

ГАЛЯКОВІЧ. (*Жыва*). Чаго болей шкадаваць: сваёй скуры, ці гэтага?

ШЫМАНОВІЧ. (*Нахмарыўшыся*). Шкода!

ГАЛЯКОВІЧ. —Ну, шкадуй сабе, калі хочаш, а я больш сябе шкадую?. (*Кідаецца бегчы у лес, у той бок, адкуль прыйшлі, але не па дарозе*).

ШЫМАНОВІЧ. (*За ім у сьлед*): Куды ты, ў лес?

ГАЛЯКОВІЧ. (*Запыніўшыся, праз кусты ужо*). А ты хацеў, каб па дарозе? Каб нас на конях зараз-жа дагналі? Нябось конскія ногі—ня нашыя,—спрытнейшыя? Хадзем, бо я чакаць ня буду! (*Хаваецца у лесе*).

ШЫМАНОВІЧ. (*Азірнуўшыся на клумкі цяжка уздыхае*): Э-эх, шкода? (*Паволі ідзець за Галяковічам, азіраючыся на мяхі. Дайшоўшы так да кустоў, кідаецца бегчы*).

ЗЬЯВА V-я.

На дарозе нейкі час нікога няма. Потым з-за кустоў асьцярожна выглядае пастушок. Бачучы, што нікога няма, ён выскакуе на дарогу.

ПАСТУШОК. Ха-ха-ха! Ха-ха-ха! Уцяклі такі? Вось дзе настрашыў, дык настрашыў! Малайчына лапаць,—як ён спрытна мне падказваў, што яны думаюць.. Ха-ха-ха! Во дзівіліся!.. (*Падыходзячы да клумкаў*). А цяпер палядзім, што ў іх сапраўды ў гэтых клумках пахована (*Разьвязвае мех Шымановіча*). Ог-го-о! Паўнютанькі сала. От зладзеі,—гэтак чалавека пакрыўдзіць, увесь скорам выцягці! (*Бярэцца разьвязваць мех Галяковіча*). А ў гэтым што?—Бацюх-

ны-сьветухны! (*Выймае сярэбраны ліхтар*). Ліхтары!! (*Другой рукой перабірае у мяшку рэчы*). Ай-я-й-я-а! Гэта-ж яны, мусіць, усе абразы ў Залужжу пaабдзіралі! От зладзеі!.. (*Кідае капацца ў мяхох і сядае на мяжы паміж імі, як-бы да публікі*). І што рабіць з гэтым? (*Коратка падумаушы*): Трэба, мусіць, пратсядацілю сказаць гэта; хай робіць, як ведае, бо ён-жа начальства. (*Успомніушы аб лапцю*): Лапцік, мілы лапцік! (*Левой рукой за пазуху выймаць лапаць*). Ты разумнейшы за ўсіх зладзеяў на сьвеце! (*Вынявшы з-за пазухі лапаць і трымаючы яго перад сабой*). Ты чуў, як яны уцяклі?!

ЛАПАЦЬ. (*Хрыпаватым голасам, здаволена*): А што, жук ты ядовы, бачыш? Хэ-хэ-хэ!

ПАСТУШОК. Бачу, бачу! (*Увідзеушы сала і хлеб на паперцы, што пакінулі зладзеі,—да лапця*): А цяпер давай папалуднуем, тут і сала і хлеб ёсьць—усё пакінулі—(*Кладзе лапаць на калені і, узяушы у рукі кавалак хлеба і скрылік сала, пачынае есьці. Паказуючы у публіку хлеб і сала*): Хоць чужое, ды ня крадзенае!

ЛАПАЦЬ. (*Навучаючы*)—А заробленае!

ПАСТУШОК. Так, лапцік, а заробленае! А ты, мусіць, ніколі не прабаваў сала, ні чужога, ні заробленага,—дай-жа я цябе хоць раз ім пачастую, можа твой голас паправіцца, хрыпкі ня будзе! (*Бярэ лапаць у адну руку, а другой хоча шмараваць яго салам*).

ЛАПАЦЬ. (*Крычыць*). Пачакай, азарднік, што ты робіш!..

ПАСТУШОК. (*Усьміхаецца у час гэтых слоў і апушчае руку з салам*)...

З а с л о н а.

К о н е ц.